

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY

**„Karlovarský skřivánek“ se zaměřením na krajská kola
v Plzni v letech 2011–2016**

Bakalářská práce

Věra Uriánková

Specializace v pedagogice

Hudební výchova se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Romana Feiferlíková, Ph.D.

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Blatné, 29. března 2017

.....
vlastnoruční podpis

Chtěla bych poděkovat všem těm, kteří mi při psaní bakalářské práce pomáhali. Mému synovi patří velké a upřímné poděkování za jeho trpělivost a pochopení. Je mi oporou během celého mého studia a dodává mi energii, když ubývají síly.

Děkuji vedoucí práce Mgr. et Mgr. Romaně Feiferlíkové, Ph.D. za její vstřícnost a ochotu přispět radou a pomocí při zpracování studijního úkolu. Patří jí také velký dík za poskytnutí cenného informačního zdroje.

Poděkování patří i osloveným pedagogům a studentům, kteří neváhali přispět svými názory a myšlenkami ke zdárnému zvládnutí bakalářského tématu.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta pedagogická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMELECKÉHO DÍLA, UMELECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Věra URIÁNKOVÁ**

Osobní číslo: **P14B0220P**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Hudba se zaměřením na vzdělávání**

Název tématu: **"Karlovarský skřivánek" se zaměřením na krajská kola v Plzni v letech 2011 - 2016**

Zadávající katedra: **Katedra hudební kultury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Shromáždění literatury a pramenů potřebných pro zpracování kvalifikační práce - do srpna 2016
2. Prostudování materiálu a vypracování osnovy práce - do září 2016
3. Zpracování jednotlivých kapitol - do ledna 2017
4. Zpracování přílohové části - do března 2017
5. Průběžné konzultace s vedoucím práce (říjen, leden, březen)

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce: 45 s. textu, 10 s. bibl. část

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

1. dokumenty z archivu vedoucí práce
2. internetové zdroje
3. KUČEROVÁ, Judita. Lidová píseň v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4719-8.
4. TIICHÁ, Alena. Učíme děti zpívat. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-916-X.
5. VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. Didaktika zpěvu pro sólisty, sborové pěvce a budoucí pěvecké pedagogy. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2002. ISBN 80-7082-842-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. et Mgr. Romana Feiferlíková, Ph.D.
Katedra hudební kultury

Datum zadání bakalářské práce: 17. června 2016

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. června 2017

Miroslav Randa
RNDr. Miroslav Randa, Ph.D.
děkan

V Plzni dne 20. června 2016

Romana Feiferlíková

Mgr. et Mgr. Romana Feiferlíková, Ph.D.
pověřená zastupováním

Obsah

Obsah.....	6
Úvod.....	8
1 Pěvecká soutěž „Karlovarský skřivánek“	10
1.1 Charakteristika soutěže	10
1.2 Historie soutěže	11
1.3 Krajská kola „Karlovarského skřivánka“ v Plzni	12
1.4 Pěvecká soutěž „Karlovarský skřivánek“ očima zúčastněných.....	14
2 Soutěžní repertoár krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016	24
2.1 Výběr soutěžního repertoáru – kritéria a chyby.....	24
2.2 Povinná část soutěžního repertoáru „Karlovarského skřivánka“ – lidová píseň.....	25
2.2.1 Česká lidová píseň	27
2.2.2 Moravská lidová píseň.....	28
2.2.3 Nejoblíbenější druhy lidové písně v repertoárech soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016	28
2.2.3.1 Lidové písně z jižních Čech	28
2.2.3.2 Slovenská lidová písnička	30
2.2.4 Nejoblíbenější lidové písničky v repertoárech soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016	31
2.2.4.1 Názvy písní a jejich rozbor	31
2.2.5 Rozbor písní.....	32
2.3 Povinná část soutěžního repertoáru „Karlovarského skřivánka“ – umělá píseň.....	39
2.3.1 Vývoj umělé písně	39
2.3.2 Píseň v hudbě umělé.....	41
2.3.3 Píseň v hudbě nonumělé.....	42

2.3.4 Nejoblíbenější autoři umělé písně v repertoárech soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016	44
2.3.4.1 Autorská dvojice Zdeněk Svěrák a Jaroslav Uhlíř	45
2.3.4.2 Autorské trio Werich-Voskovec-Ježek.....	47
2.3.4.3 Autorská dvojice Suchý-Šlitr	49
2.3.4.4 Rozbor písní autorů, kteří byli nejoblíbenější v soutěžních repertoárech krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016.....	51
Závěr	58
Resumé	60
Summary.....	60
Seznam použité literatury a pramenů	61
Seznam tabulek	Chyba! Záložka není definována.
Seznam příloh	64

Úvod

Zpracovat bakalářské téma „Karlovarský skřivánek“ se zaměřením na krajská kola v Plzni v letech 2011–2016 pro mě znamenalo vyplnit čas nejen pracovním úsilím, ale i milými vzpomínkami. Ve své praxi učitelky hudební výchovy na základní škole jsem se s pěveckou soutěží „Karlovarský skřivánek“ setkala mnohokrát. Pořádala jsem školní kola, s žáky připravovala jejich repertoár a jako korepetitorka je doprovázela v krajských kolech v Plzni, posléze i v celostátních kolech v Karlových Varech.

Soutěž má dlouholetou tradici, její pravidla se měnila, vyvíjela. Výsledky práce, která by obsáhla všechny její soutěžní sezóny, by se do rozsahu bakalářské práce nevešly. Bylo proto třeba zaměřit se na určitý časový úsek a já zvolila období posledních pěti let. Jedním z důvodů volby byla účast a úspěchy mých žáků v krajských i celostátních kolech v těchto letech. Dále mě k časové selekci vedl fakt, že se ve zmíněné době již ustálil určitý pohyb v pravidlech, který soutěž zaznamenala.

Jedním z cílů této bakalářské práce bylo zmapování historie, zaznamenání osob, míst a dat spojených se zrodem soutěže a přiblížení její organizační struktury. V dnešní době existuje celá řada dětských pěveckých soutěží v sólovém zpěvu. Některé jsou však určeny jen žákům studujícím zpěv (např. Soutěž a soutěžní přehlídka žáků základních uměleckých škol v sólovém a komorním zpěvu, jejímž vyhlášovatelem je Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže) a jiné naopak postrádají jak rozdělení soutěžících podle hudebně-pěveckého vzdělání, tak i propracovanou organizační strukturu (např. soutěž SOLASIDO). Podle mého názoru je pěvecká soutěž „Karlovarský skřivánek“ unikátní právě ve vytváření příležitostí pro děti pěvecky školené i neškolené, ale také svou propracovanou strukturou několikakolové soutěže. Je třeba vyzdvihnout i fakt, že „Karlovarský skřivánek“ je pro pedagogy diskusním fórem o pěvecké a hudební výchově na školách. Chtěla jsem zjistit širší názorovou rovinu týkající se jak významu soutěže, tak i názorů na výběr a složení repertoáru soutěžících a také mě zajímal další profesní vývoj těch, kteří byli v soutěži oceněni. Těm jsem věnovala kapitulu „Karlovarský skřivánek“ očima zúčastněných, ve které jsem zaznamenala jejich názory a postřehy.

Dalším mým úkolem bylo statistické zpracování repertoáru krajských kol v Plzni za posledních pět let a vyhodnocení oblíbenosti písní. Jejich následnou analýzou jsem se

pokusila zjistit důvod obliby u dětí a pedagogů. Zároveň jsem posuzovala vhodnost písňe pro dětský věk vzhledem k její melodické i obsahové stránce. V souvislosti s tím chci poděkovat vedoucí své práce Mgr. et Mgr. Romaně Feiferlíkové, která byla u mnoha ročníků krajského kola přítomna jako předsedkyně poroty, případně členka poroty a poskytla mi k nahlédnutí a práci soukromý archiv dokumentů krajských kol v Plzni v letech 2011–2016, cenný zdroj informací, které nelze v souhrnné podobě nikde jinde dohledat. S ohledem na repertoárové podmínky soutěže zpívat lidovou i umělou píseň bakalářská práce obsahuje také základní poučení o jejich historii a vývoji.

1 Pěvecká soutěž „Karlovarský skřivánek“

1.1 Charakteristika soutěže

Pěvecká soutěž „Karlovarský skřivánek“ byla vyspána **MŠMT ČR**¹ v Souboru pedagogicko-organizačních informací pro základní, střední školy, speciální školy, vyšší odborné školy a školská zařízení. Vyhlášovatelé jsou **Mezinárodní pěvecké centrum A. Dvořáka**² a **Základní škola a Základní umělecká škola Karlovy Vary**³. Soutěž je určena pro děti a mládež ve věku od 6 do 15 let navštěvující základních školy, víceletá gymnázia, základní umělecké školy nebo jiná školská zařízení. Smyslem soutěže je vytváření příležitostí pro talentované žáky, vyhledávání talentů a následná péče o jejich další odborné vedení, rozvíjení zájmu o hudební a pěveckou výchovu, získávání objektivního pohledu na stav hudebního nadání a hlasových dispozic dětí a mládeže. Soutěž je rovněž pro pedagogy diskusním fórem o pěvecké a hudební výchově na školách.⁴

„Karlovarský skřivánek“ má čtyři kategorie dělené podle věku a hudebně-pěveckého vzdělání:

A1 – žáci narození po 31. 8. 2000, nestudující sólový zpěv

A2 – žáci narození po 31. 8. 2000, studující sólový zpěv

B – žáci narození mezi 1. 9. 1996 a 31. 8. 2000 (včetně), nestudující sólový zpěv

C – žáci narození mezi 1. 9. 1996 a 31. 8. 2000 (včetně), studující sólový zpěv⁵

¹**Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT)** je ústředním orgánem státní správy pro předškolní zařízení, školská zařízení, základní školy, střední školy a vysoké školy, pro vědní politiku, výzkum a vývoj, včetně mezinárodní spolupráce v této oblasti, a pro vědecké hodnosti, pro státní péči o děti, mládež, tělesnou výchovu, sport, turistiku a sportovní reprezentaci státu.

²**Mezinárodní pěvecké centrum A. Dvořáka** reprezentuje české koncertní a operní pěvecství a sleduje jeho rozvoj v mezinárodním měřítku. Zvláštní zřetel věnuje písňové a operní tvorbě Antonína Dvořáka. Je organizátorem Mezinárodní pěvecké soutěže, která je určena studentům uměleckých škol a která se stala během let uznávanou soutěží mezinárodní. Zúčastňuje se jí každoročně 80–110 pěvců prakticky z celého světa v oborech OPERA, JUNIOR a obor PÍSEŇ.

³**ZŠ a ZUŠ Karlovy Vary, Šmeralova 336/15** je základní škola s rozšířenou výukou estetických předmětů. Žáci jsou přijímáni na základě talentové zkoušky. Také navštěvují další hodiny v ZUŠ individuální nebo kolektivní výuky. Základní umělecká škola má ve svém hudebním oboru vyučování všech nástrojů symfonického orchestru i dalších a nachází uplatnění ve třech pěveckých sborech, žákovském symfonickém orchestru, dechovce, dvou tanečních orchestrech, dvou jazzcombech, smyčcovém souboru, skupině zobcových fléten, komorních souborech nejrůznějšího složení, práci s hudebními počítačovými programy atd.

⁴Karlovarský skřivánek [online]. Dostupné z: <http://karlovarskyskrivaneek.cz/index.php> [cit. 16. 4.2017].

⁵Osobní archiv dokumentů krajského kola „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016 Mgr. et Mgr. Romany Feiferlíkové, Ph.D., propozice krajského kola soutěže.

Od roku 2016 se kategorie C rozdělila:

C1 – žáci narození mezi 1. 9. 1996 a 31. 8. 2000 (včetně), studující klasický zpěv na ZUŠ, soukromě, na hudebním gymnáziu nebo v jiných zařízeních

C2 – žáci narození mezi 1. 9. 1996 a 31. 8. 2000 (včetně), studující v oboru muzikálu a populární písně na ZUŠ, soukromě, na hudebním gymnáziu nebo v jiných zařízeních

Soutěžní úkol pro kategorie A1, A2, B je stejný: interpretace jedné písně lidové a jedné písně umělé. V kategorii C1 je navíc ještě píseň lidová v náročnější úpravě. Soutěžící v kategorii C2 musí zazpívat lidovou píseň (bez mikrofonu) a píseň z oblasti populární hudby (s mikrofonem bez hallu).

Soutěž začíná školními koly, odkud postupují vítězové do krajských kol. Jejím završením je každoročně celostátní kolo v Karlových Varech. Poroty hodnotící výkony soutěžících jmenuje organizátor jednotlivých kol. Zasedají v nich učitelé, profesori, pěvci a další odborníci, jejichž měřítkem při posuzování je znalost písní, vhodnost výběru, intonace, rytmus, správné dýchání, frázování, ale také přednes a přesvědčivost projevu.

1.2 Historie soutěže

V únoru 1995 se konal nultý ročník pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“. Iniciátorem byl tehdejší ředitel Základní školy a Základní umělecké školy Karlovy Vary **Mgr. Jindřich Volf**.⁶ Soutěž proběhla pouze v rámci zmíněné školy. Ohlas mezi žáky, pedagogy i rodiči byl velký, a tak se organizátoři rozhodli umožnit účast i žákům jiných škol. Přizvali ke spolupráci zkušeného organizátora mezinárodních pěveckých soutěží Mezinárodní pěvecké centrum Antonína Dvořáka v čele s ředitelem Aloisem Ježkem, který se posléze stal i ředitelem „Karlovarského skřivánka“. První ročník byl vyhlášen v roce 1996 již jako regionální.⁷ „*Vedle 49 domácích soutěžících se sjeli zpěváci ze základních škol, základních uměleckých škol a gymnázií Karlovarska, Sokolovska, Chebska a Tachovska, kteří postoupili ze školních soutěží. Regionálního kola se zúčastnili 103 reprezentanti škol.*“⁸

V roce 1997 proběhl druhý ročník „Karlovarského skřivánka“ již i s celostátním kolem. V odborné porotě dodnes zasedají pěvecké a hudební autority, jejichž přítomnost přispívá k popularitě a úrovni soutěže. Předsedou poroty prvního ročníku byl několikaletý ředitel

⁶Jindřich Volf (9. února 1941) je zakladatel základní školy s rozšířenou výukou hudby, výtvarné výchovy a tance ZŠ a ZUŠ Karlovy Vary, Šmeralova 336/15, Karlovy Vary. Od roku 2003 je v důchodu.

⁷Mgr. VOLF, Jindřich. *Jak jsme to rozjžděli*. [online]. Almanach Karlovarský skřivánek 1995–2009 [cit. 16.4.2017]. Dostupné z: <http://karlovarskyskrivanek.cz/images/downloads/skriv-almanach-1995-2009.pdf>

⁸Mgr. VOLF, Jindřich, pozn. 7.

České filharmonie⁹ Lubomír Čížek a významnou členkou byla prof. Brigita Šulcová profesorka na **Pražské konzervatoři**.^{10, 11}

1.3 Krajská kola „Karlovarského skřivánka“ v Plzni

Během své praxe učitelky hudební výchovy na základní škole jsem se účastnila „Karlovarského skřivánka“ jako pedagog připravující své žáky a jako jejich korepetitorka. S těmi nejlepšími jsme pak školu reprezentovali v krajských kolech v Plzni. V Plzeňském kraji má pěvecká soutěž „Karlovarský skřivánek“ svoji dlouholetou tradici. Svědčí o tom i statistické údaje o počtech zúčastněných soutěžících (viz tab. č. 1 na str. 12, zdroj dat¹²).

Tab. 1: Počty soutěžících v krajských kolech pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“ v letech 2011–2016

ROK	CELKOVÝ POČET SOUTĚŽÍCÍCH
2011	100
2012	96
2013	110
2014	107
2015	100
2016	120

V tabulce č. 1 jsou uvedeny jednotlivé roky z vymezeného časového úseku, kterým se bakalářská práce zabývá. Z údajů v tabulce je patrné, že celkové počty soutěžících v krajských kolech v Plzni v letech 2011–2016 nemají klesající tendenci a pohybují se okolo sta účastníků v jednom soutěžním roce, což svědčí o velké oblibě pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“ v Plzeňském kraji.

⁹**Česká filharmonie** je nejvýznamnější český symfonický orchestr. Založena byla roku 1896 a svou koncertní činnost zahájila vystoupením v Rudolfinu pod vedením Antonína Dvořáka.

¹⁰**Pražská konzervatoř** je jednou z hlavních pražských vzdělávacích institucí pro výuku hudby, zpěvu a herectví. Byla založena v roce 1808 jako první konzervatoř ve střední Evropě.

¹¹Mgr. VOLF, Jindřich. *Jak jsme to rozjžděli*. [online]. Almanach Karlovarský skřivánek 1995–2009 [cit. 16.4.2017]. Dostupné z: <http://karlovarskyskrivanek.cz/images/downloads/skriv-almanach-1995-2009.pdf>

¹²Osobní archiv dokumentů krajského kola pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“ v Plzni v letech 2011–2016 Mgr. et Mgr. Romany Feiferlíkové, Ph.D. a webové stránky Plzeňského kraje [cit. 16.4.2017]. Dostupné z:

<http://www.plzensky-kraj.cz/cs/clanek/krajske-kolo-pevecke-souteze-karlovarsky-skrivanek-2016>

V Plzeňském kraji probíhala soutěž ve svých počátcích nejprve na okresních úrovních a od roku 2002 vyhlašuje krajské kolo Odbor školství, mládeže a sportu Krajského úřadu Plzeňského kraje. Pořadatelem dosavadních krajských kol je 15. základní škola Plzeň, T. Brzkové 33-35 (dříve škola s rozšířenou estetickou výchovou). Soutěžní vystoupení hodnotí a o postupujících rozhoduje pětičlenná odborná porota, která je jmenována Krajským úřadem Plzeňského kraje, odborem školství, mládeže a sportu. Porota je složená z pedagogů zpěvu a hudební výchovy základních škol, základních uměleckých škol, Konzervatoře Plzeň a Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. Práci poroty řídí její předseda. Vyhlašovatel soutěže určuje tajemníka poroty, který nemá bodovací právo, náplň jeho práce má organizační charakter.¹³

„Soutěžní výkony porotci bodují od 1 do 25 bodů:

1-5 nedostatečný výkon

6-10 dostatečný výkon

11-15 dobrý výkon

16-20 velmi dobrý výkon

21-25 vynikající výkon

Porotce neboduje vlastní žáky ani žáky školy, na které vyučuje. Za dodržování těchto zásad odpovídá tajemník poroty. Boduje se na bodovací archy. Jednání poroty jsou neveřejná.“¹⁴

Ti, co se kvalifikují do celostátního kola, jsou opravdu těmi nejlepšími a všichni co nejlépe a se ctí reprezentují svůj kraj. Jejich pěvecké a interpretační schopnosti bývají v nemalé míře uznávány a odměňovány i v celostátním kole v Karlových Varech (viz tab. č. 2 na str. 14, zdroj dat¹⁵).

¹³Osobní archiv dokumentů krajského kola „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016 Mgr. et Mgr. Romany Feiferlíkové, Ph.D., propozice krajského kola soutěže.

¹⁴Osobní archiv dokumentů krajského kola „Karlovarský skřivánek“ v Plzni v letech 2011–2016 Mgr. et Mgr. Romany Feiferlíkové, Ph.D., organizační řád krajského kola soutěže.

¹⁵Osobní archiv dokumentů krajského kola „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016 Mgr. et Mgr. Romany Feiferlíkové, Ph.D. a webové stránky Plzeňského kraje [cit. 16. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/clanek/krajske-kolo-pevecko-souteze-karlovarsky-skrivanek-2016>

Tab. 2: Počty oceněných soutěžících v pěvecké soutěži „Karlovarský skřivánek“ v krajských a celostátních kolech v letech 2013-2016

ROK	POČET POSTUPUJÍCÍCH DO CELOSTÁTNÍHO KOLA	POČET OCENĚNÝCH V CELOSTÁTNÍM KOLE	ÚSPĚŠNOST OCENĚNÝCH (v %)
2013	16	6	38
2014	15	8	53
2015	16	8	50
2016	20	9	45

Tabulka č. 2 uvádí počty oceněných soutěžících v krajských kolech ve vybraných letech, kteří postoupili do celostátního kola. Z těchto údajů bylo možné zjistit úspěšnost (v tabulce uvedenou v procentech) postupujících soutěžících z krajského kola (Plzeňského kraje), kteří byli oceněni v celostátním kole. Z tabulky vyplývá, že úspěšnost vyslaných žáků byla v celostátním kole poměrně vysoká, zvláště v roce 2015, kdy byla oceněna celá polovina z vyslaných.

1.4 Pěvecká soutěž Karlovarský skřivánek očima zúčastněných

Pěvecká soutěž „Karlovarský skřivánek“ přináší mnohá pozitiva všem zúčastněným. Zajímalo mě, jestli tento názor sdílí i ti, kteří se soutěže zúčastnili ať už jako soutěžící nebo jako pedagogové, a tak jsem pomocí otázek dotazníkového typu zjišťovala názory a postřehy několika soutěžících z jednotlivých věkových kategorií, pedagogů připravujících své žáky na soutěž a pedagogů zasedajících v porotě.

Pedagogové, kteří působili v porotě pěvecké soutěže Karlovarský skřivánek (krajské kolo Plzeň):

1. V čem vidíte přínos pěvecké soutěže Karlovarský skřivánek pro děti a v čem pro pedagogy pěvecké a hudební výchovy?
2. Při práci v porotě jste měla možnost sledovat výběr repertoárů soutěžících. V čem vidíte nejčastější chyby ve výběru písniček?
3. Co byste při výběru písniček poradila soutěžícím a jejich učitelům?

4. Je podle Vás pro děti obtížnější zpívat a výrazově ztvárnit lidovou písničku nebo umělou?

Mgr. et Mgr. Romana FEIFERLÍKOVÁ, Ph.D., zástupkyně vedoucího katedry hudební kultury, Fakulta pedagogická Západočeské univerzity Plzeň, učitelka zpěvu na ZUŠ

J. Kličky v Klatovech

Paní doktorka Romana Feiferlíková je zástupkyní vedoucího Katedry hudební kultury Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni. V Základní umělecké škole v Klatovech vyučuje pěveckou výchovou. S mladými zpěváky pracuje i v rámci „Karlovarského skřivánka“ a to jednak jako pedagog připravující své žáky na soutěž a i jako porotce v krajských kolech v Plzni.

1.

„Předesílám, že v odpovědi poněkud vyděluji „zuškové“ žáky – pro ty je to další příležitost si zazpívat a zasoutěžit, repertoár většinou neměním, tzn. zpívají převážně klasiku.

- a) aktivita dětí „nezpěváků“ – zabývají se cíleně hudbou, aktivně ji provozují*
- b) hromadnost – konají se školní, okresní, krajská a celostátní kola, ta školní nejsou omezena počtem přihlášených, zapojeno hodně žáků*
- c) repertoárové podmínky jsou nastaveny tak, aby byly zvládnutelné a zábavné i pro „nezpěváky“*
- d) žáci, kteří nechodí do ZUŠ, dělají něco navíc ve zpěvu, byť třeba jednorázově poslechnou si jiné spolužáky, učí se hodnotit, získají inspiraci*
- e) pro pedagogy – poznání nového zajímavého repertoáru, zvláště v oblasti dětských písní je soutěžní repertoár velmi bohatý a zajímavý (ale jen tak do 11-12 let, pak je do 15 let propast, kdy nemůžeme zpívat o lásce a děti nechtějí zpívat o zvířátkách ☺), porovnání, jak to dělají jinde, kontakty s dalšími učiteli.“*

2.

„a) Neadekvátnost písně věku dítěte – učitel nebo žák řeší při výběru pouze to, že se píseň líbí. Je ale nutné si uvědomit, že stále zpívá dítě a na některé písně, hlavně po textové stránce, si musí zkrátka počkat, pakliže není dítě mentálně vyzrálé, aby takové písně zvládlo (musí umět učitel posoudit!).

b) Příliš melodicky či rytmicky složité, tedy takové, které neodpovídají žakovým schopnostem a dovednostem. Na nich pak žák ukáže spíše, co neumí, než co umí.

c) Nesprávná poloha – většinou jsou písně položeny příliš nízko, chápu, že je to většinou proto, aby to dítě rozsahově uzpívalo, ale spodní tóny jsou u málokterých dětí znělé. Raději zkusit posun do vyšší polohy nebo vybrat píseň s menším rozsahem (a že jich v nonartificiální hudbě je!).“

3.

„a) při nácvičku na nějakou akci - koncert, soutěž - nenacvičovat jen jednu píseň, vybrat a zpívat jich několik a po nějakém čase vybrat tu, ve které se žák sám cítí nejlépe (pozná to!). Samozřejmě to neplatí pro učitele s výbornou intuicí, dokonalých znalostí žákových schopností – ale přiznejme si „i mistr tesař se při volbě repertoáru utne“

b) vybírat písně něčím zajímavé pro žáka i posluchače – z hlediska textu, z hlediska melodie, rytmu nebo možností interpretace. Zkrátka najít něco, čím má žák šanci oslovit posluchače

c) body a, b, c v ad 2)“

4.

„Nikdy jsem to takto nerozdělovala, protože hodně pracuji s textem, a to v lidové i umělé písni.

Je důležité, aby žák porozuměl obsahu, dodržoval správné akcentování – slovní i hudební, které nemusí být vždy v souladu, vybíral a zdůrazňoval důležitá slova ve frázi, správné frázování, atd.

Pravda je, že některé lidové texty už nejsou pro žáky srozumitelné, protože pracují s obsahovou zkratkou, týkají se věcí, které oni už neřeší, proto je třeba to dětem přiblížit. Na druhou stranu ale mají lidové písně jiné hodnoty, které ve výuce ráda využívám – srozumitelnou a jednoduchou formu, přehlednou melodickou linku, pravidelný a jednoduchý rytmus (ve většině). Děti se jí rychle naučí, a to jim i učitelovi umožňuje se soustředit na jiné jevy, např. na pěveckou techniku.

Spíše řeším výraz u každé písně u dětí, které nejsou „komedianty“. Jejich schopnost ztvárnit zpívanou písničku přichází spíše s určitým získáním pěveckých zkušeností a dovedností a mnohdy s věkem, což umožní žákovi věnovat pozornost a soustředění jiným jevům než pouze technice zpěvu (platí ale pro „zuškové“ děti, s nezpěváky v tomto směru nemám zkušenosti).“¹⁶

¹⁶Mgr. et Mgr. FEIFERLÍKOVÁ, Romana, Ph.D. Písemné interview. 4. 12. 2016. Doslovná citace.

Mgr. Marie Nováková, sbormistryně dětského sboru Mariella Plzeň

Paní Mgr. Marie Nováková je sbormistryní, uměleckou vedoucí a manažerkou dětského pěveckého sboru Mariella, který působí při 15. Základní škole v Plzni. V uplynulých letech zasedala v porotě krajských kol „Skřivánka“ v Plzni a v současné době má na starosti organizační zabezpečení soutěže.

1.

„Především v možnosti aktivizace dětí v pěveckých činnostech. Mají zde šanci "předvést se" děti pěvecky neškolené (pro ty je to myslím jedna z nemnoha možností, kde mohou poměřit své síly), i děti, které navštěvují hodiny výuky sólového zpěvu, ať v ZUŠ nebo jinde (pro ty je to jedna z možností). V loňském roce byla zařazena i kategorie „muzikál“, mohou tedy zkusit své šance i v tomto oboru, který předpokládá i dovednost zpěvu s mikrofonem. Pro pedagogy poskytuje soutěž příležitost poznat práci kolegů ve stejném oboru, možnost konzultace, navázání vzájemných kontaktů, výměny notových materiálů aj. A také možnost určité sebereflexe (co se mi podařilo, co třeba zlepšit, ze kterého vystoupení si vzít poučení pro sebe do příštích let atd.).“

2.

„Na to je těžké odpovědět stručně. Především to bývá „nepřiměřenost“ - některé děti zpívají něco, co neodpovídá jejich věku a jejich dosavadním zkušenostem, prožitkům, pěveckým dovednostem apod. Často přebírají „manýry“ popových a rockových zpěváků, vybírají si písně přesahující jejich interpretační možnosti, zapomínají také na „kontrast“ v repertoáru. Je-li jedna píseň spíše klidnější, lyričtější, ev. přímo smutná, druhá by měla být odlišná. Často „podcení“ interpretaci lidové písně, která je ovšem prubířským kamenem každého zpěváka.“

3.

„Aby vybírali „přiměřeně“, s ohledem na věk a naturel každého dítěte. Pokud písničky „padnou zpěvákovi na tělo“, bude je rád cvičit a připravovat se na soutěž. A bude mít ze zpěvu radost, to je podstatné. Pokud na soutěži zazpívá dítě dobře, je třeba jeho výkon kladně ocenit (především učitelem) tak, aby se necítilo smutně, pokud se neumístí na postupových pozicích.“

4.

„To je samozřejmě individuální. Ze své zkušenosti vím, že děti staršího školního věku se spíš lidovkám snaží vyhnout, přitahují je víc písňě umělé z oblasti popu, rocku aj.“

Vy sama ale máte určitě mnoho zkušeností z účasti na „Skřivanovi“. Vaše děti byly důkazem toho, že s nimi pracujete skvěle a líheň Vašich talentů jsem vždy obdivovala. V posledních letech se podobně formují i „stáje“ pedagogů ZUŠ, kteří přicházejí s výborně připravenými zpěváky, kteří obvykle i „bodují“ v celostátních kolech (za všechny jmenuji manžele Bínovi (Lucie, Jaromír, Domažlice, Plzeň), Kláru Vlahačovou (ZUŠ Dobřany) apod. Ještě bych chtěla ocenit práci, která není vidět, a to organizační zabezpečení soutěže. Zde bych chtěla vyzdvihnout úžasnou práci paní Bc. Václavy Zelenkové z Krajského úřadu v Plzni, která byla s krajskými koly soutěže doslova „bytostně spjata“. Jak jsem se dozvěděla, je to letos naposledy, kdy ještě krajské kolo „dotáhne“ do zdárného konce, v lednu definitivně končí a odchází do důchodu.“¹⁷

Účastníci pěvecké soutěže Karlovarský skřivánek:

- 1 Z jakých důvodů ses rozhodl(-a) přihlásit do soutěže?
2. Kde, od koho ses o pěvecké soutěži „Karlovarský skřivánek“ dozvěděl(-a)?
3. V jaké kategorii jsi soutěžil(-a) a jakých úspěchů jsi dosáhl(-a)?
4. Vybíral(-a) sis soutěžní repertoár sám(-a)? Pokud ne, kdo ti pomáhal a jak probíhala vaše spolupráce?
5. Jaký měla pro tebe přínos příprava na soutěž a účast v soutěži samé?

Barbora Lejnarová, studentka, Fakulta pedagogická Západočeské univerzity Plzeň

Studuje na Západočeské univerzitě v Plzni, pedagogickou fakultu, obor: Hudba se zaměřením na vzdělávání.

1.

„Na soutěž mě upozornila má paní učitelka zpěvu Romana Feiferlíková, jelikož již řadu let posílá své studenty do podobných soutěží. Dodnes jí děkuji za to, že mi umožnila zúčastnit se takové soutěže. Dodnes na vše vzpomínám.“

¹⁷Mgr. NOVÁKOVÁ, Marie. Písemné interview. 13. 1. 2017. Doslovná citace.

2.

„Za sebe jsem názoru, že když celý rok cvičíte nějaký repertoár, jste rádi, když ho můžete někde „prodat“ a třeba za to sklidit i nějaké ovoce, což je další motivací zlepšovat se ve svém zpěvu.“

3.

„Soutěžila jsem v kategorii C1, žáci studující zpěv. Umístila jsem se na třetím místě v krajském kole a postoupila jsem do celostátního kola v Karlových Varech.

4.

„Repertoár se mnou samozřejmě probírala paní učitelka. Vždy jsme se nad tím společně zamyslely. Ona navrhovala typy písní, aby se splnil jak časový limit, tak i vhodnost výběru - přiměřenost věku, publiku, typ písní. Na mně pak bylo zvolit si preference těch skladeb, ve kterých se cítím dobře, a na shodnutých písních jsme začaly poté pracovat a vylepšovat jejich nedostatky.“

5.

„Jsem příznivec podobných soutěží. Je to veliká průprava pro zlepšení samotného projevu na veřejnosti a postupného omezování trémy. Sama jsem odmala měla velký sen stát se zpěvačkou, proto jsem vždy brala za velké plus hodnocení od samotných pěveckých profesionálů. Tyto soutěže mne neskutečně ovlivnily a posunuly (motivovaly) právě v mém vystupování a díky nim si dokážu zpěv užívat a vnímat ho jako radost, což přináší mnohdy potěšení nejen mně, ale i posluchačům.

Další přínos je v nalezení nových přátel se stejnými zájmy.

Samozřejmě dalším neopomenutelným bodem je při nácviu kontakt s Vaším učitelem. Když dosáhnete nějakého výsledku, rozhodně je to z obrovské části především jeho zásluhou. Vždy jsem si vážila a vážím mé paní učitelky především pro její trpělivost a vytrvalost, která je v této profesi jednou z nejdůležitějších!“¹⁸

Mgr. Dana Zoubková, Dis., učitelka hry na flétnu, Základní umělecká škola Nýřany

Vystudovala na konzervatoři hru na příčnou flétnu. Po absolutoriu nastoupila na Fakultu pedagogickou Západočeské univerzity v Plzni, kde vystudovala obor historie-hudební

¹⁸ LEJNAROVÁ, Barbora. Písemné interview. 12. 12. 2016. Doslovná citace.

výchova. Pracuje v Základní umělecké škole Nýřany, kde učí hru na flétnu a hudební nauku.

1.

„O soutěži jsem se dozvěděla od své paní učitelky hudební výchovy.“

2.

„Hlavním důvodem, proč jsem se rozhodla přihlásit se do soutěže, byl fakt, že jsem byla vybrána paní učitelkou hudební výchovy. Nabídku přihlášení do soutěže jsem velmi uvítala, protože jsem vždy ráda zpívala, vystupovala a soutěžila.“

3.

„Soutěžila jsem v kategorii B, tedy v kategorii dětí, které nedocházely na hodiny zpěvu do ZUŠ. Soutěže jsem se zúčastnila opakovaně. Mým největším úspěchem v soutěži byl postup do celostátního kola z druhého místa v krajském kole (Plzeňský kraj).“

4.

„Soutěžní repertoár vždy vybírala paní učitelka s ohledem na to, aby mne bavil a byl přiměřený mému věku.“

5.

„Příprava na soutěž byla jednou z mých prvních zkušeností v sólové pěvecké přípravě (2. stupeň ZŠ). Účast v soutěži byla vždy velmi příjemnou zkušeností, která prohloubila můj pozitivní vztah ke zpěvu. Dosažené úspěchy mě (mimo jiné faktory) povzbudily při rozhodování, zda se nadále věnovat studiu hudby a stát se profesionálním hudebníkem.“¹⁹

Martin Uriánek, žák, Základní škola T. G. Masaryka Blatná

Martin je žákem šestého ročníku základní školy. Navštěvuje základní uměleckou školu, kde se učí hře na basovou kytaru, kontrabas, klarinet a bicí. Je členem rockové skupiny „Harryho ledvina“, dudáckého souboru, keltského souboru „Alban Ailer“ a souboru world music „The Pilgrims“ při ZUŠ Blatná. Martin hraje také v jazzovém triu, se kterým se připravuje na soutěž jazzových komorních souborů.

1.

„O soutěži jsem se dozvěděl od paní učitelky hudební výchovy.“

¹⁹Mgr. ZOUBKOVÁ, Dana, Dis. Písemné interview. 18. 12. 2016. Doslovná citace.

2.

„Ve škole při hodinách hudební výchovy jsme zpívali pořád nové a nové písničky, z filmů, pohádek, ale i některé neznámé. To mě moc bavilo. Paní učitelka říkala, že hezky zpívám, a ptala se, jestli bych chtěl jet soutěžit a poslechnout si jiné děti. Hodně mě při zpěvu chválila, a tak jsem si řekl, že to zkusím.“

3.

„Soutěžil jsem v kategorii A1, děti od šesti do deseti let, které se neučí zpívat. Ve školním kole jsem se umístil na prvním místě. Postoupil jsem pak do krajského kola v Plzni a tam jsem získal druhé místo. S paní učitelkou jsme pak jeli do Karlových Varů, kde se konalo celostátní kolo. Tam jsem získal čestné uznání.“

4.

„Nejdřív jsem si vybral sám lidovou písničku. Paní učitelka si mě poslechla a navrhla mi, jestli bych chtěl zkusit i jinou, kterou mě naučila. Moc se mi líbila a jí se líbilo, jak ji zpívám. Potom jsme společně vybírali umělou písničku. Hodně jsem jich znal z hodin a z pěveckého kroužku, takže bylo z čeho vybírat. Radila mi, jak zazpívat smutnou a jak veselou písničku. Nakonec jsme se zase shodli na jedné. Mně se líbila a dobře se mi zpívala a paní učitelka tvrdila, že mi nejvíc „sedí“ a že všechny tóny dobře vyzpívám.“

5.

„Učil jsem se, jak správně dýchat při zpěvu, jak vyslovovat, jak vyzpívat i tóny, které jsou příliš vysoké. Poznal jsem, že je důležité vědět, o čem zpíváte a podle toho písničku zazpívat. Líbilo se mi poslouchat ostatní soutěžící v krajském a celostátním kole. Mohl jsem ukázat, v čem jsem dobrý a že umím i něco jiného než ostatní. Chtěl jsem se učit v základní umělecké škole hrát na hudební nástroj, ale zpočátku jsem si nebyl jistý, jestli to zvládnu. Po úspěchu v soutěži jsem byl přesvědčený, že to zvládnu. Dneska se učím hrát na čtyři hudební nástroje, hraji v různých souborech. Jde mi to a moc mě to baví.“²⁰

Pedagogové, kteří své žáky připravovali na soutěž „Karlovarský skřivánek“:

1. Kde, od koho jste se o pěvecké soutěži „Karlovarský skřivánek“ dozvěděla?
2. Co Vás vedlo k rozhodnutí přihlásit své žáky do soutěže?
3. Jakými kritérii jste se řídila při výběru soutěžního repertoáru?

²⁰URIÁNEK, Martin. Interview. 13. 12. 2016. Doslovná citace.

4. V čem vidíte přínos této soutěže?

Mgr. Michaela Dlouhá, učitelka zpěvu, Základní umělecká škola Blatná

1.

„V době, kdy jsem navštěvovala základní školu jako žákyně, jsem se o „Karlovarském skřivánkovi“ dozvěděla od paní učitelky hudební výchovy. Vedla i pěvecký sbor, ve kterém jsme nejen zpívali, ale i hráli divadlo, hudební pohádky. Dokázala nám předat radost ze zpívání, ukázala nám, že nikdy není čas při zpěvu čas promarněný. Pořádala i školní kola „Karlovarského skřivánka“ a s nejlepšími se pak účastnili krajského kola v Plzni a dokonce postoupili do celostátního kola v Karlových Varech. Tam se jim podařilo několikrát získat medailová umístění. Když jsem pak začala pracovat jako učitelka zpěvu, na tuto soutěž jsem si vzpomněla.“

2.

„Byla jsem začínající učitelka zpěvu a potřebovala jsem čerpat zkušenosti. A přestože jako pedagog nemám soutěže v oblibě, napadlo mě, že právě prostřednictvím „Karlovarského skřivánka“ uvidím, jak se svými žáky pracují jiní učitelé.“

3.

„Hlavním kritériem pro mě tehdy byla oblíbenost písniček. S dobrým úmyslem jsem se řídila tím, co se líbí dětem. A protože jsem, oproti dnešku, neměla moc znalostí v oblasti pěveckého repertoáru, vybírala jsem z toho, co děti znaly. Dnes už vím, že to byla chyba, která byla velkým důvodem neúspěchu.“

4.

„Děti si změří síly s ostatními, zjistí, jak „na tom jsou“ a mohou získat motivaci k větší práci na sobě. Mohou objevit nové písničky, které by rády zpívaly. Komunita učitelů zpěvu je myslím přátelská, tak mají šanci vyměnit si kontakty, zkušenosti.“²¹

Pěvecká soutěž „Karlovarský skřivánek“ poskytuje možnost uplatnění hudebního a pěveckého nadání mnohým dětem různých věkových skupin. Z odpovědí dotázaných vyplynulo zjištění, že nejen dosažený úspěch, ale i samotná účast v soutěži pro ně byla pozitivní zkušeností, která je dále posouvala v jejich hudebním rozvoji.

²¹Mgr. DLOUHÁ, Michaela. Interview. 11. 12. 2016. Doslovná citace.

Velmi kladně hodnotím rozdělení soutěžních kategorií pro žáky, kteří studují zpěv v základních uměleckých školách nebo u soukromých učitelů zpěvu, a pro děti, které aktivně provozují hudbu jen při hodinách hudební výchovy.

Ti, kteří zpěv studují, pracují během roku na vybraném repertoáru. Je pro ně důležité předvést své výkony před publikem, vytvořit si zpětnou vazbu nejen se svým pedagogem. Potřebují a chtějí svoji práci zúročit. Jednou z možností, jak tak učinit, může být právě pěvecká soutěž „Karlovarský skřivánek“. Soutěžní klání sebou vždy přináší porovnávání výkonů, jejich kvalit a samotná konfrontace pak bývá hnacím motorem, motivací pro další sebevzdělávání.

V porovnání se zpěváky kategorie A2 a C1, 2, s žáky studující zpěv, jsou soutěžící kategorie A1 a B, žáci nestudující zpěv, v mírné nevýhodě, protože se s aktivním zpíváním setkávají většinou jen při hodinách hudební výchovy. Práce při přípravě na soutěž jim tak poskytne větší možnost cíleně se věnovat hudbě. Všem dětem, které se do „Skřivánka“ přihlásí a pracují na přípravě repertoáru, poskytne soutěž samotná prostor pro získávání nové inspirace, nových přátel i zkušeností. Děti se přirozenou cestou také učí naslouchat a hodnotit.

„Karlovarský skřivánek“ je velkým přínosem nejen pro zúčastněné soutěžící, ale i pro jejich pedagogy, kterým se naskytne možnost srovnávání, porovnávání, což je pro učitele k nezaplacení. Kvalitní pedagog předává své vědomosti a zkušenosti a sám se neustále vzdělává a zdokonaluje ve své profesi. Tím se rozvíjí jeho osobnost i pedagogické schopnosti.

2 Soutěžní repertoár krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016

2.1 Výběr soutěžního repertoáru – kritéria a chyby

Cílem soutěží je sbírání zkušeností, motivování pro další práci a osobnostní rozvoj, ale samozřejmě i porovnávání výsledků, samotné soutěžní klání, jehož výsledkem je rozhodnutí o umístění soutěžících. Tak je tomu i v soutěžích pěveckých. K tomu, aby dítě bylo v soutěži úspěšné, musí podat kvalitní a přesvědčivý výkon, a proto by měli učitelé společně se svými žáky vybírat soutěžní repertoár citlivě a opatrně. Kvalitním a přesvědčivým výkonem rozumíme interpretaci zvládnutou po technické stránce, bez základních pěveckých, intonačních a rytmických nedostatků a chyb. Takto zazpívaná píseň je základem pro kvalitní interpretaci. Na pevném a správném základu pak můžeme pracovat s výrazovou stránkou a osobitostí žákova pojetí písně.

Mezi nejčastější chyby při výběru písní patří nepřiměřenost skladby věku soutěžícího. Děti i mladí zpěváci mají často tendenci vybírat si něco, co se jim líbí, ale co neodpovídá jejich věku, ale ani jejich dosavadním zkušenostem, prožitkům a pěveckým dovednostem. Často napodobují své oblíbené pěvecké vzory a vybírají si písně, které přesahují jejich interpretační možnosti a neodpovídají osobnostnímu naturelu.

Výběr vhodného repertoáru, na kterém může dítě rozvinout a ukázat svůj cit a pojetí písně, znamená výběr takového, který bude respektovat věk a pohlaví dítěte. Jedině tak může být nastaveno kritérium zvládnutelnosti. Tímto termínem rozumíme úroveň technické obtížnosti a schopnosti pochopit obsah a přizpůsobit výraz. Jen při pochopení textu a významu písně lze vložit do její produkce vlastní cit, výraz a osobitost.²² Při výběru vhodné písničky je nutné mít na zřeteli také její kvalitu po stránce textové. Text by se měl dobře a vhodně pojit s hudebně-výrazovými prostředky, což žákům pomáhá při interpretaci písně. Velmi rozšířený a vhodný je text veršovaný a sdělný.

Myslím, že se dítěti i učiteli bude velmi dobře pracovat s lidovou písní, která je povinná ve všech soutěžních kategoriích „Karlovarského skřivánka“. Pěstovat lidovou píseň, naučit se ji cítit a pravdivě interpretovat je návodem pro každého, kdo se chce uplatnit jako zpěvák, ať amatér nebo profesionál. *„Právě lidová písnička by se měla stát základním*

²²VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Didaktika zpěvu pro sólisty, sborové pěvce a budoucí pěvecké pedagogy*. 2. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2002. ISBN 80-7082-842-0.

kamenem a odrazovým můstkem pěvecké i výrazové průpravy každého zpěváka. Začínající zpěvák má možnost učit se prostřednictvím lidové písně správnému vnímání hudebního členění v jednoduché formě, spojování tónů a slov do frází. V lidových písních je navíc uložen potřebný rytmický a intonační základ pro hudební studium. Dalším stupínkem hudebního vzdělávání mladého pěvce prostřednictvím lidové písně jsou výrazové kontrasty a užívání dynamiky. Pěstovat lidovou píseň a naučit se ji vnímat, přijmout její náladu, formu, frázování a pravdivě ji interpretovat je důležitou základní instrukcí a kapitolou poznání. Na jednoduchém, avšak uceleném tvaru lidové písně lze tedy začít s pěveckou výchovou k uměleckému projevu, kterému říkáme interpretace.²³ Využijeme-li pak vhodné, názorné a efektivní metody a přístupy při pěveckém a intonačním nácviku lidové písničky, dosáhneme s dítětem očekávaného výsledku snadněji a rychleji. Ve své praxi jsem se při nácviku soutěžních písní nechala inspirovat tvořivou intonací Aleny Tiché.²⁴ Ve většině případů je stavba lidových písní jednoduchá, názorná a text srozumitelný. Náměty lidových písní vycházejí z běžného lidského života. Zpívá se v nich o přirozených lidských potřebách a tužbách, nejčastěji o lásce, ať už o lásce intimní nebo mateřské, o práci a přírodě. Obsahově je tedy „lidovka“ dítěti snadno a přirozeně pochopitelná a uchopitelná.

2.2 Povinná část soutěžního repertoáru „Karlovarského skřivánka“ – lidová píseň

Lidové písně jsou takové písně, jejichž původního autora neznáme. Původně nebyly zaznamenávány do sborníků ani zpěvníků, ale šířily se **ústním podáním**. Dítě slýchalo písničku doma, kde si ji zpívali členové rodiny, zapamatovalo si ji a zpívalo zase svým dětem, a tak se písničky dědily z pokolení na pokolení. Jiným způsobem šíření lidových písní byl společný zpěv při práci, na poli, doma za dlouhých zimních večerů. Samozřejmě tak docházelo k pozměňování nápěvů, textů, a tak dnes můžeme najít různé písničky se stejnou melodií nebo jednu písničku s pozměněnými nápěvy. I v tom je krása lidových písní. Připomínají krajánka, který za dávných časů putoval světem, zastavil se tu a zase tamhle a vždycky sebou přinášel vůni domoviny, pocit sounáležitosti a zároveň příděch

²³JEŽEK, Alois. *Zpievanky, zpievanky...* [online]. Karlovarský skřivánek 1995–2009 [cit. 16. 4. 2017]. Dostupné z: <http://karlovarskyskrivanek.cz/images/downloads/skriv-almanach-1995-2009.pdf>

²⁴TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Praha: Portál. 2005. ISBN 80-7178-916-X.

čehosi nového, co podráždí naši zvědavost. Stejně tak lidová písnička. Vždy provázela člověka ve všech životních údobích a situacích.

Od poloviny 18. století se ve všech druzích umění začaly projevovat snahy o národní sebeuvědomění a navázání na kulturní hodnoty, které již byly vytvořeny dříve. Rodící se **preromantismus**²⁵, který u nás odpovídal 1. fázi **národního obrození**²⁶, hledal kořeny svébytného národa v již existujících kulturních hodnotách, tedy i v lidové poezii a písni. Jedním z významných českých literátů, kteří se začali věnovat sběratelství lidových písní, byl **František Ladislav Čelakovský**²⁷. Další velkou osobností ve sběratelství české lidové písně byl **Karel Jaromír Erben**²⁸. Na něho navázal svou sběratelskou činností na Moravě, Těšínsku a Opavsku teolog a kněz **František Sušil**²⁹. Lidová píseň inspirovala také skladatele artificiální hudby. Její velký vliv nacházíme u **Leoše Janáčka**³⁰, který se lidové písni věnoval nejen jako sběratel, ale lidová hudba ovlivnila i jeho činnost skladatelskou.³¹ Tato fakta mohou být dokladem stálosti lidové písničky, její osobitosti a přirozenosti nám tak blízké, důkazem pevných a kvalitních kořenů, které prorostly až do našich časů.

„*Jiný kraj, jiný mrav.*“ Toto rčení naplňuje i lidová písnička. Jednotlivé kraje naší země se lišily životní úrovní, způsobem obživy, v mluvě pak dialektem. Svůj díl různorodosti přinesly i vlivy sousedních zemí. Mnohdy se tedy lidové písničky od sebe svérázným a charakteristickým způsobem liší. Základní rytmické, melodické a harmonické rozlišení můžeme nalézt u písniček **českých a moravských**.

²⁵Termínem **preromantismus** je označován umělecký proud, který vznikl přibližně v polovině 18. století jako reakce na klasicismus a osvícenství, a který ohlašoval blížící se romantismus. Jako literárněvědní pojem se ale preromantismus objevil až v roce 1924, kdy jej začal prosazovat francouzský literární vědec Paul van Tieghem (1871-1948).

²⁶**České národní obrození** (v 19. století také někdy národní vzkříšení) je pojem, jímž se označuje proces, který probíhal v zemích Koruny české jako součásti habsburské monarchie zhruba od poslední třetiny 18. století do roku 1848 a který vedl ke zformování moderního českého národa. Jeho vedoucí představitelé se snažili pozvednout český jazyk opět na úroveň jazyka vzdělanců a motivovat obyvatele českých zemí k národní uvědomělosti.

²⁷**František Ladislav Čelakovský** (1799–1852) byl český básník národního obrození, kritik a překladatel. Jeho dílo Slované národní písně je rozděleno na 3 díly, 1. díl obsahuje sebrané české, moravské a slovenské písně.

²⁸**Karel Jaromír Erben** (1811–1870) byl český historik, právník, archivář, spisovatel, básník, překladatel a sběratel českých lidových písní a pohádek; představitel literárního romantismu. Nejenže hledal varianty lidových písní a srovnával je, ale vyhledával i mezi nimi text, který nejlépe odpovídá předpokládanému původnímu tvaru.

²⁹**František Sušil** (1804–1868) byl moravský teolog a kněz, vydal sbírku téměř 2 400 lidových písní pod názvem Moravské národní písně s nápěvy do textů vřazenými. Moravské národní písně vyšly v první menší sbírce poprvé v roce 1835, velké vydání pak roku 1860. Byl aktivní v českém národním obrození.

³⁰**Leoš Janáček** (1854–1928) byl světově uznávaný český hudební skladatel. Jeho styl je velmi osobitý a originální. Jeho melodika vychází z lidové hudby moravských regionů, zejména Slovácka a Laška.

³¹VALOVÝ, Evžen. *Úvod do studia lidové písně: pro posluchače pedagogické fakulty*. Brno: UJEP Brno, 1969.

2.2.1 Česká lidová píseň

U české písně nacházíme pevnou, jasnou stavbu a té se pak přizpůsobuje text. Příkladem může být jednak existence více různých textů na jednu melodii, ale i spojení písničky se stálým tanečním rytmem, většinou polkou a valčíkem. Tyto tance mají také pevnou, pravidelnou a srozumitelnou metrickou strukturu. Stavebně má česká lidová píseň ve většině případů tvar **malé písňové formy dvoudílné nebo malé písňové formy dvoudílné s reprízou v rámci druhého dílu**. Základem jsou **dvou až čtyřtaktové periody**, které se spojují ve větší celky a jsou zakončené **kadencí** (subdominanta – dominanta – tónika). V českých písních převažuje **tónina durová** nad mollovou. Harmonická struktura se vyznačuje pevností a stálostí, využívá především **tónické, dominantní a subdominantní funkce**. Melodie písní vychází z diatoniky, nemoduluje. Příliš často se neobjevují ani velké intervalové skoky, převažují melodické stupňovité postupy a terciové ob kroky. V rytmické struktuře písní také převládá pravidelnost, jasnost a srozumitelnost bez rytmicky problémových triol, synkop či tečkovaného rytmu. Nacházíme zde pravidelně se opakující rytmické útvary, které se vyznačují spektrem **hodnot půlových, čtvrtových a osminových**. Obsah českých „lidovek“ je snadno pochopitelný a uchopitelný, text srozumitelný. Nacházíme pravidelný **rým střídavý** (aabb).³²

Stejně jako v životě není nic úplně stejné, stejně jako v pravidlech existují výjimky, tak i v rámci české lidové písničky najdeme různosti a odchylky od zvyklostí a pravidelnosti. Příčinnou souvislost hledejme opět v krajovém rozdělení naší země. Relativně uzavřenou a charakterově vyhraněnou oblastí Čech je Chodsko. V chodských písních lze nalézt jisté uvolnění a nepravidelnost v melodicko-rytmické struktuře. Z hlediska formy objevuje se v těchto písních i **velká písňová forma dvoudílná (AB)** a **velká písňová forma trojdílná (ABC)**. V rámci jednotlivých dílů dochází ke změnám taktu, odlišení a různosti ve struktuře rytmických útvarů. Potíže při interpretaci písniček z Chodska může činit dialekt. Ten může ztěžovat i správné pochopení obsahu písně.³³ Další zvláštní skupinu v rámci české „lidovky“ tvoří písničky z jižních Čech. Těm věnuji pozornost v části určené nejpočetnější skupině lidových písniček v soutěžních repertoárech „Karlovarského skřivánka“.

³²Já, písnička 1, 2, 3. Vlastní rozbor lidových písní obsažených ve zpěvníku.

³³KUČEROVÁ, Judita, ed. *Lidová píseň v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4719-8.

2.2.2 Moravská lidová píseň

Ženy, víno, zpěv! Ano, už víme, že se nacházíme na Moravě. K hlavním a nejčastějším námětům moravských lidových písniček patří láska. A to láska na tři způsoby: láska k ženě, láska k vínu a domovu a láska ke zpěvu a muzice. „...čí só hode, naše hode, podme stará do hospode...“, „...vínečko bílé jsi od mé milé...“, „ešče si já pohár vína zaplatím, potom sa já k mojej milej navrátím...od večera do rána muzika nám vyhrává...“. V moravských písničkách se lidé příliš dlouho nesouží zármutkem nebo nešťastnou láskou a už vůbec se nehodlají na sebe dlouho hněvat. A i když se člověku zrovna nevede nejlépe, neztrácí naději a optimismus. „...piju já, už sem prepil všecko, ešče mám prepíjat z koňa sedelečko...“ Však ono nějak bude! Optimismus, radost ze života, naděje. Takové jsou moravské „lidovky“ po obsahové stránce. Oproti českým písním mají víc epický charakter. Moravská lidová písnička se velmi často vyhýbá pravidelnosti. Je metricky uvolněná se, střídajícím se taktem a udivuje nás rytmickou složitostí **tečkovaných rytmů, synkop a triol** stejně tak, jako nás mnohdy uvádí v úžas složitě zdobení moravských krojů. Melodie písní bývají bohaté, široce klenuté s velkým tónovým rozsahem, intervalovými skoky. Hojně jsou využívány **mollové a církevní tóniny**. Velmi častým jevem je harmonická **modulace** do dominantní durové tóniny. Dalším charakteristickým rysem je dvojí způsob přednesu u téže písně: nejprve táhle s využitím agogiky a podruhé tanečně s pravidelnou formou a rytmem. Toto vše jsou důvody, proč moravská „lidovka“ dokáže promlouvat k našim srdcím a proč při ní máme lehkou hlavu a optimismus nám začne proudit v žilách.³⁴ Zároveň jsou to ale i důvody, proč není vůbec snadné ji přesvědčivě a kvalitně interpretovat a proč se v repertoárech soutěžících „Karlovarského skřivánka“ příliš často neobjevuje.³⁵

2.2.3 Nejoblíbenější druhy lidové písně v repertoárech soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016

2.2.3.1 Lidové písně z jižních Čech

Jak již bylo zmíněno, často se vyskytují v soutěžních repertoárech pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“ jihočeské lidové písničky. Jejich obliba u soutěžících nižších i

³⁴Já, písnička 1,2,3. Vlastní rozbor lidových písní obsažených ve zpěvníku.

³⁵Osobní archiv dokumentů krajského kola pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“ v Plzni v letech 2011-2016 Mgr. et Mgr. Romany Feiferlíkové, Ph.D.

vyšších věkových kategorií souvisí jistě s pravidelností a pevným řádem těchto písní. K možnosti plně prožít jejich náladu i příběh přispívá zajiště i absence jak složitých rytmických struktur, tak i přílišného melodického klenutí a velkého intervalového rozpětí. Po obsahové i textové stránce jsou „jihočešky“ průzračné, srozumitelné a dobře čitelné. Dějově spíše lyrické. Při správném pěveckém nácviku se s těmito písničkami žáci snadno a dobře „sžijí“ a mohou se pak věnovat rozvíjení přesvědčivého a osobitého výrazu při interpretaci. Kromě již zmíněných charakteristických znaků české lidové písně (viz kapitola Česká lidová píseň) velmi často nacházíme v jihočeských „lidovkách“ harmonické přechody z durových tónin do tónin mollových. Takové přechody nejsou pro českou lidovou písničku příliš časté ani typické. Použitím **mollových vedlejších akordů** v durovém základu dojde ke zjemnění a podtržení lyriky textu. Prostředí, kde písně vznikaly, v nich zanechalo své nesmazatelné stopy a vrylo se do jejich melodiky navěky. Jižní Čechy, zádumčivý kraj rybníků. Vroucně, s upřímností a věrností sobě vlastní vystihl tento kraj **Ladislav Stehlík:**³⁶

„Brázd hnědí hloubavou a třeslic tichým váním ten kraj se obléká. Z tušených úžlabin, vod a oranic stoupá do mlhy nahořklá, mráкотná vůně puškvorce a vadnoucích bramborových natí. Z tmícího se soumraku vystupuje z brázd alšovská silueta božích muk a za ní prosvítává nepohnutý, upřený zrak hladin. Šero voní zemí a rybinou. Jen tu a tam po rozjezděných cestách sunou se těžce vozy - a pak už nic a nikdo neporušuje ticho, zahleděné teď samo do sebe. Všechno je zastřeno lehkou clonou mráкот a kolébavou hudbou vln - a lidský hlas, náhle vyslovený, připadá v této chvíli jako rouhání. Ať mluví sama krajina svým nejniternějším hlasem, ať sám duch země promlouvá z otevřených brázd! Citlivému sluchu bude srozumitelný i plachý ostych osiky i listnatý baryton dubů, zařatých hluboko do kamenných hrází. Vzdorovaly a vzdorují podnes "červům, sekyře i času.“³⁷

Jihočeské „lidovky“ vyprávějí příběhy zamilovaných. Velmi často do jejich nápěvu skryl své trápení, žal a bolest kdosi nešťastně zamilovaný. A písnička, stejně jako vrba, do které se po staletí šeptala tajemství, promlouvá.

³⁶ **Ladislav Stehlík** (1908–1987) byl český básník, spisovatel a malíř.

³⁷ STEHLÍK, Ladislav. *Země zamyšlená*. 6. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986. Žatva (Československý spisovatel).

2.2.3.2 Slovenská lidová písnička

Navzdory jazykovým rozdílům mezi češtinou a slovenštinou, tvoří slovenské „lidovky“ druhou nejpočetněji zastoupenou skupinu lidových písniček v repertoárech soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni.³⁸ Přestože dnešní děti a mladí lidé nemají již ke slovenštině žádný vztah a ani se s tímto jazykem příliš často nesebkávají, není pro ně text ve slovenském jazyce překážkou v nácviku a ani je neodrazuje v jejich odhodlání slovenskou lidovou píseň interpretovat. Učit se text písničky v jiném jazyce znamená více práce, ale protože se žáci s výukou cizího jazyka setkávají ve škole poměrně brzy, již v nižších ročnících prvního stupně základní školy, není to pro ně těžká překážka. Možná právě příděch exotiky jiného jazyka je tím důvodem, proč čeští „skřivánci“ při výběru písniček často sáhli do truhly plné slovenských pokladů.

Svým rázem se slovenské „lidovky“ podobají moravským. Hlavní postavou v nich bývá jedinec, který se nevzdává před nepřejícím osudem a nepřívětivým životem. Na rozdíl od „Moraváka“, který žal rozmáčí ve sklenice dobrého vína a s druhou sklenkou nasaje životní optimismus, slovenský hrdina, i hrdinka, přesně ví, co od života chce: „...za Janičkom, za Paličkom krok by něspravila, za Ďuríčkom, za Mišičkom Dunaj preskočila...“. Často bere osud do svých rukou, třeba jako zbojník: „...a keď im niet rady, ráňa ich guľami...“. Slovenské děvče se neřídí radou: „Sedávej, panenke, v koutě, možná najdou tě.“ Ví, jak upozornit na své přednosti: „...ja ráno vstávam, kravy napájam, ovečky na pole vyhánam...potom si veselo zaspievam...“. Energický jedinec se zdravým sebevědomím, který si ví vždy rady, může být pro děti a mládež, vybírající si soutěžní písničku, přitažlivým vzorem a důvodem oblíbenosti těchto „lidovek“.

Oproti moravským písničkám mají slovenské blíže k české lidové písni svou pravidelnou stavbou. Velmi často se objevují v **malé písňové formě dvoudílné (ab)**. **Metrum** bývá spíše nekombinované a nemění se takty v písni. **Melodika** není příliš klenutá a ani intervalové rozpětí není příliš velké. Na rozdíl od české lidové písničky převládá ve slovenské hlavní **tónina mollová**, která má jistý příděch exotiky, což žáky při výběru může také přitahovat. Mezi nejčastěji vybrané slovenské „lidovky“ patří ty, které se

³⁸Osobní archiv dokumentů krajského kola pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“ v Plzni v letech 2011-2016 Mgr. et Mgr. Romany Feiferlíkové, Ph.D.

zrychlují, tedy které mají podobnou tempovou stavbu jako slovenský tanec **čardáš**³⁹ (např. „To ta Heľpa“) nebo písni, kde lze využít hudebně výrazový prostředek **agogika**⁴⁰ (např. „Anička dušička, kde si bola?“).⁴¹

2.2.4 Nejoblíbenější lidové písničky v repertoárech soutěžících krajských kol v Plzni v letech 2011–2016

2.2.4.1 Názvy písní a jejich rozbor

Měla jsem možnost pracovat s dokumenty týkající se krajských kol pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“ v Plzni. Vedoucí mé bakalářské práce paní **Mgr. et Mgr. Romana Feiferlíková, Ph.D.**, která nejenže připravuje své žáky na účast ve „Skřivánkovi“, ale také zasedá v porotě krajských kol v Plzni, byla velmi laskavá a nechala mě nahlédnout do svého archívu dokumentů. Za to bych jí chtěla upřímně poděkovat. Mohla jsem tedy porovnat výskyt a četnost konkrétních lidových písniček, které zazněly v krajských kolech v Plzni v letech 2011–2016, napříč všemi soutěžními kategoriemi (viz tab. č. 3 na str. 31, zdroj dat⁴²).

Tabulka 3: Nejčastěji vyskytující se lidové písni v repertoárech krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v letech 2011–2016

NÁZEV PÍSNĚ	DRUH PÍSNĚ	POČET OPAKOVÁNÍ PÍSNÍ
Ó, řebíčku zahradnický	jihočeská lidová píseň	15
Anička dušička	slovenská lidová píseň	9
Široký, hluboký	jihočeská lidová píseň	8
To ta Heľpa	slovenská lidová píseň	8
Nezacházej slunce	jihočeská lidová píseň	7

³⁹ **Čardáš** je maďarský národní tanec. Stojí na kombinaci rychlých a volných pomalejších prvků, klade výrazně vyšší nároky na tanečníka. Dobře zatančený čardáš má vyjadřovat vášeň, kterou partneři pociťují.

⁴⁰ Odchylky od udaného tempa skladby pravidelného rytmu, jak to vyžaduje výraz skladby a její přednes. **Agogika** není zaznamenána v notovém zápisu, ale musí být vycítěna a správně vystižena reprodukčním umělcem.

⁴¹ Já, písnička 1, 2, 3. Vlastní rozbor lidových písní obsažených ve zpěvníku.

⁴² Osobní archív dokumentů krajského kola pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“ v Plzni v letech 2011-2016 Mgr. et Mgr. Romany Feiferlíkové, Ph.D.

V tabulce č. 3 jsou uvedeny názvy lidových písniček, které se v letech 2011–2016 nejvíce opakovaly v repertoárech soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“. Tabulka také obsahuje údaje o počtu opakování a krajové zařazení písní. Z údajů vyplývá, že nejoblíbenějšími typy lidových písní jsou jihočeské a slovenské písničky. Nejvíce oblíbenou písní je lidová z jižních Čech Ó, řebíčku zahradnický, na druhém místě je slovenská lidová Anička dušička, kde si bola, třetí nejčastěji se opakující lidovou písní je jihočeská Široký, hluboký a slovenská To ta Heľpa. Čtvrtou nejoblíbenější lidovou písničkou je jihočeská Nezacházej slunce.

2.2.5 Rozbor písní

Ó, ŘEBÍČKU ZAHRADNICKÝ

(lidová písnička z jižních Čech)

Písnička Ó, řebíčku zahradnický (viz příloha 2 na str. II) pochází z jižních Čech. Je jemným lyrickým, veršovaným povzdechnutím milého nad koncem své nešťastné lásky:

Ó, řebíčku zahradnický, ó růžičko voňavá...“

Vyjadřuje znepokojení, že nikdy nebude moci zapomenout na lásku mezi ním a milou:

„...kterak na tě zapomenu, když to není věc možná?“

Melodie písničky začíná v prvním taktu opakovanými tóny na tónice a sestupnou čistou kvartou. Následuje intervalový skok velké sexty. Velká část klenuté melodické linky je vedena stupňovitě. Celkové intervalové rozpětí písně tvoří čistou oktávu (viz tab. č. 4 na str. 33).

Píseň má pravidelné **třídobé metrum** a je v tanečním valčíkovém **tříčtvrtečním rytmu**. Vzhledem k jejímu obsahu je vhodné ji zpívat zvolna, krokem, něžně a jímavě. Přehlednou a srozumitelnou strukturu rytmických hodnot tvoří **čtvrtové a osminové hodnoty**.

V harmonické struktuře se objevuje typický znak jihočeských „lidovek“ užití mollového akordu na II. a VI. stupni v durové hlavní tónině. Je tak harmonicky podtržen smutek v textu a dochází také ke zjemnění a zvroucnění melodické linky.

Tabulka 4: Hudební výrazové prostředky v lidové písni Ó, řebíčku zahradnický

RÝM	střídavý
STAVBA (FORMA)	malá písňová forma dvoudílná
METRUM	třídobé
TAKT	3/4
TEMPO	zvolna
MELODIE	klenutá, stupňovitá, kvartové, sextové skoky
TÓNOVÉ ROZPĚTÍ	čistá oktáva
SPEKTRUM RYTMICKÝCH HODNOT	čtvrtkové, osminové hodnoty

Tabulka č. 4 uvádí souhrn hudebních výrazových prostředků získaných analýzou písňe Ó, řebíčku zahradnický. Rozbor se týká melodické a rytmické struktury písňe. Na základě těchto údajů bylo možné odvodit důvody oblíbenosti této písňe u soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016 (viz shrnutí na str. 33).

Shrnutí

Přehledná, srozumitelná stavba, nepohyblivé taneční metrum a zajímavá harmonie jsou jistě důvody, proč si soutěžící často vybírají tuto píseň do svých repertoárů. K její oblíbě jistě přispívá i nevelký tónový rozsah, převaha stupňovitých kroků a jemný lyrický námět.

Anička, dušička, kde si bola

(lidová píseň ze Slovenska)

(viz příloha 3 na straně III)

Námětem této lidové písničky je nedorozumění mezi milým a milou. Ve druhé sloce je naznačena nedůvěra vůči milé:

„A ja som po tri dni trávu kosil, ešte som si čižmy nezarosil.“

Měkká **mollová tónina** s modulací a mimotonální dominantou koresponduje s měkkostí slovenského jazyka a vytváří pestrou a velmi zajímavou harmonii, která podtrhuje a podbarvuje obsah písňe. Počátečních dva takty jsou vyplněné opakovanými tóny, které reflektují spád přirozené řeči. Dál postupuje melodie většinou terciovými ob kroky a v 9., 10., 11. taktu je vedena sestupně stupňovitými kroky zakončenými ve 12. taktu sestupným durovým kvintakordem. Intonačně náročnější místo může nastat v 5. taktu, kde se objevuje sextový skok. Tónové rozpětí písničky je poněkud větší, tvoří **decimu**.

Dvoudobé metrum vyjádřené dvoučtvrtovým taktem a opakující se rytmickou strukturou čtvrtových a osminových hodnot pobízí k poněkud energičtějšímu přednesu a sestupné stupnicové kroky zakončené ve 12. taktu sestupným durovým kvintakordem vybízí k užití agogiky.

Pravidelný střídavý rým koresponduje s pravidelností stavby písničky. Ta je v **malé písňové formě dvoudílné**. (viz tab. č. 5 na str. 34).

Tab. 5: Hudební výrazové prostředky v lidové písni Anička, dušička, kde si bola

RÝM	střídavý
STAVBA (FORMA)	malá písňová forma dvoudílná
METRUM	dvoudobé
TAKT	2/4
TEMPO	mírné
MELODIE	stupňovité kroky, sextový skok, opakované tóny
TÓNOVÝ ROZSAH	decima
SPEKTRUM RYTMICKÝCH HODNOT	čtvrtové, osminové hodnoty

Tabulka č. 5 uvádí souhrn hudebních výrazových prostředků získaných analýzou písně Anička, dušička, kde si bola. Rozbor se týká melodické a rytmické struktury písně. Na základě těchto údajů bylo možné odvodit důvody oblíbenosti této písně u soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016 (viz shrnutí na str. 34).

Shrnutí

Slovenská lidová písnička Anička, dušička, kde si bola má pro zpěváky jisté jazykové úskalí a tím je text v jiném jazyce, slovenštině. Tento fakt však nebrání soutěžícím „Skřivánkům“ vybírat si tuto lidovou písničku do svých repertoárů. Ne všichni ale toto jazykové úskalí zvládnou. Podobnost češtiny se slovenštinou svádí k podcenění textové přípravy, je tudíž nutné při práci s textem vyhledat odborného poradce.

Písnička je oblíbená pro svoji zajímavou harmonii v rámci mollové tóniny a také pro pravidelnou rytmickou strukturu. Na přitažlivosti jí přidává i pravidelná stavba a mírně

epický charakter. Pro mnohé žáky může být zajímavá práce s tempem v rámci hudebně výrazového prostředku agogika.

ŠIROKÝ, HLUBOKÝ

(lidová píseň z jižních Čech)

Jihočeská lidová písnička Široký, hluboký (viz příloha 4 na str. IV) není jen smutnou stížností milého na nešťastnou lásku, ale zároveň i výčtem toho, co všechno mládenec udělal, aby ji získal zpět. O to smutnější a vroucnější nám píseň připadá, že veškerá milého snaha byla marná.

„Co jsem se nachodil, co našlapal bláta,

Přec jsem tě nedostal, má panenka zlatá.“

Z textu cítíme velký smutek a marnost a jistě by se nabízelo použití mollové hlavní tóniny. Použity jsou však jen **mollové vedlejší harmonické funkce**, mollový akord na II. a VI. stupni, kterými je smutek podtržen. Celá písnička je v **durové hlavní tónině**, což kontrastuje se smutkem a zoufalstvím v textu. Durový tónorod písničky tedy může navodit buď pochybnosti o upřímnosti mladíkova žalu, nebo myšlenky na optimistický konec, protože milý brzy překoná žal i smutek. Tento nevyřčený optimismus a naděje mohou být jedním z důvodů oblíbenosti písničky u soutěžících „Skřivánků“.

Svůj velký podíl na oblíbenosti nese jistě i text ve verších a pravidelná stavba. Písnička je v **malé písňové formě dvoudílné s reprízou v rámci druhého dílu**.

Pevné třídobé metrum v tanečním tříčtvrtovém taktu vybízí k mírnému tempu a houpavému rytmu a ve spojení s textem písně k jímavému, procítěnému přednesu.

Tónové rozpětí melodické linky není příliš velké, tvoří čistou oktávu. Klenutá melodie postupuje hlavně terciovými ob kroky, stupňovitými kroky a jen jedenkrát je použit kvartový skok (v 7. taktu). V rytmické struktuře převažuje spektrum čtvrtových a osminových hodnot, což ve spojení s tříčtvrtovým taktem pomáhá interpretovi vytvořit dojem houpání. Souhrnné hudební výrazové prostředky jsou uvedeny v tab. č. 6 na str. 36).

Tabulka 6: Hudební výrazové prostředky v lidové písni Široký, hluboký

RÝM	střídavý
STAVBA (FORMA)	malá písňová forma dvoudílná s reprízou v rámci 2. dílu
METRUM	třídobé
TAKT	3/4
TEMPO	mírné, houpavé
MELODIE	klenutá, stupňovitá, terciové ob kroky,
TÓNOVÉ ROZPĚTÍ	čistá oktáva
SPEKTRUM RYTMICKÝCH HODNOT	čtvrtřobé, osminové hodnoty

Tabulka č. 6 uvádí souhrn hudebních výrazových prostředků získaných analýzou písně Široký, hluboký. Rozbor se týká melodické a rytmické struktury písně. Na základě těchto údajů bylo možné odvodit důvody oblíbenosti této písně u soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016 (viz shrnutí na str. 36).

Shrnutí

Zajímavá harmonie, kontrast mezi náladou textu a užití durové hlavní tóniny budou jistě důvody přitažlivosti této „lidovky“ nejen pro soutěžící pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“. Ze své praxe učitelky hudební výchovy vím, že je písnička oblíbená u žáků prvního i druhého stupně základní školy. V nemalé míře k tomu jistě přispívá i nevelké tónové rozpětí písně, malé intervalové skoky a srozumitelná rytmická struktura.

TO TA HEĽPA

(slovenská lidová píseň)

Ve slovenské „lidovce“ To ta Heľpa (viz příloha 5 na str. V) se dívka rázným způsobem vyznává z lásky k jedinému mládenci. Jasně a zřetelně všem oznamuje, že ji nezajímá žádný jiný chlapec, jen ten jediný, i kdyby jich kolem byly stovky:

***„...koho je sto, toho je sto, nie po mojej voli,
len za jedným, len za jedným srdiečko ma boli.“***

Dívka má ve svých citech jasno a ví, co chce. S tím koresponduje i ráz a tempo písničky, které můžeme přirovnat k maďarskému národnímu tanci, zvanému **čardáš**. Podobně jako

v tomto tanci i v písničce se začíná v pomalém tempu a postupně se zrychluje až do rychlého tempa. Další sloka pak začíná opět v pomalém tempu.

Jasný a zřetelný není jen dívčin úmysl a její city, ale i stavba celé písně, která má **malou písňovou formu dvoudílnou s reprízou v rámci druhého dílu**. V kontrastu s rázností textu stojí hlavní mollová tónina, která zajímavě moduluje na začátku druhého dílu do durové tóniny a v závěru dílu zpět do původní mollové.

Po rytmické stránce není píseň příliš náročná, převažuje spektrum čtvrtřových osminových hodnot a čtvrtřových s tečkou. Interpret by měl ale dát pozor na první dva takty pomalého tempa, kde jsou pouze čtvrtřové hodnoty, což by mohlo svádět k rytmickému slabičnému odříkávání textu.

Tónové rozpětí čisté oktávy, nevelké terciové ob kroky a klenutá melodie činí písničku po intonační stránce nepříliš náročnou. Pozornost při intonačním nácviku je třeba věnovat 4. a 5. taktu, kde se nachází oktávový skok (viz tab. č. 7 na str. 37).

Tab. 7: Hudební výrazové prostředky v lidové písni To ta Heřpa

RÝM	střídavý
STAVBA (FORMA)	malá písňová forma dvoudílná s reprízou v rámci druhého dílu
METRUM	čtyřdobé
TAKT	4/4
TEMPO	pomalu, postupně zrychlovat
MELODIE	klenutá, terciové ob kroky, oktávový skok
TÓNOVÉ ROZPĚTÍ	čistá oktáva
SPEKTRUM RYTMICKÝCH HODNOT	čtvrtřové, čtvrtřové s tečkou, osminové hodnoty

Tabulka č. 7 uvádí souhrn hudebních výrazových prostředků získaných analýzou písně To ta Heřpa. Rozbor se týká melodické a rytmické struktury písně. Na základě těchto údajů bylo možné odvodit důvody oblíbenosti této písně u soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016 (viz shrnutí na str. 38).

Shrnutí

Tato lidová písnička ze Slovenska je oblíbená nejen u soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“, ale i u žákyň obou stupňů základní školy. Je velmi přitažlivá svým čardášovým tempovým založením a také pestrou modulující harmonií. Ve své praxi jsem se setkala s mnoha mladými zpěvačkami, které si písničku oblíbily a zařadily do svého repertoáru, avšak kvalitní interpretace se zdařila jen dívkám s podobně rázným a energickým naturelem jako má píseň.

NEZACHÁZEJ, SLUNCE

(lidová píseň z jižních Čech)

Durová hlavní tónina a mollové vedlejší stupně v harmonii podkreslují téma lásky mezi dvěma lidmi a ve spojení s textem prvních čtyř slok vytváří náznak optimismu z naplněné šťastné lásky. Velký zlom přijde v posledních dvou slokách, kde se dozvídáme, že je vše jinak: (viz příloha 6 na str. VI):

***„Skřivánci zpívali, můj milý nepřišel,
bud' se na mě hněvá, nebo za jinou šel.“***

Smutek vyznívá o to intenzivněji, že milá neustále věří v pevnost a upřímnost jejich citu:

***„Mezi námi dvouma láska nejstálejší
a ta musí trvat do smrti nejdelší.“***

Melodie písničky je mírně klenutá, kráčí stupňovitě a v terciových ob krocích. Největším intervalovým skokem je čistá kvarta a kvinta. Také tónové rozpětí písně neklade na interpreta velké nároky.

Rytmická struktura této „lidovky“ je přehledná a srozumitelná. Zvýšenou pozornost je ale třeba věnovat čtvrtové pomlce na první době v 1., 5. a 9. taktu a na druhé době ve 3., 7. a 11. taktu.

Také stavba písničky je názorná, je v **malé písňové formě dvoudílné s reprízou v rámci druhého dílu** (viz tab. č. 8 na str. 39).

Tab. 8: Hudební výrazové prostředky v lidové písni Nezacházej, slunce

RÝM	střídavý
STAVBA (FORMA)	malá písňová forma dvoudílná s reprízou v rámci druhého dílu
METRUM	čtyřdobé
TAKT	4/4
TEMPO	mírné, klidné
MELODIE	mírně klenutá, stupňovitá, terciové ob kroky,
TÓNOVÉ ROZPĚTÍ	malá sexta
SPEKTRUM RYTMICKÝCH HODNOT	čtvrté, osminové hodnoty, pomlka čtvrté

Tabulka č. 8 uvádí souhrn hudebních výrazových prostředků získaných analýzou písně Nezacházej, slunce. Rozbor se týká melodické a rytmické struktury písně. Na základě těchto údajů bylo možné odvodit důvody oblíbenosti této písně u soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016 (viz shrnutí na str. 39).

Shrnutí

Lidová písnička Nezacházej, slunce je toužebným přáním dívky, aby věčně trvala její láska k milému. Své přání obrací ke slunci, které tím, že zajde, jako by ukončilo lásku mezi dvěma mladými lidmi. Slunce je zde symbolem dne, optimismu a naděje. Tento námět je srozumitelný a velmi snadno pochopitelný a ve spojení s dlouho trvajícím citem je blízký mladým zpěvačkám i zpěvákům hlavně druhého stupně základní školy. Podobně jako pro soutěžící krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni. K její oblibě přispívá i její intonační a rytmická nenáročnost.

2.3 Povinná část soutěžního repertoáru „Karlovarského skřivánka“ – umělé píseň

2.3.1 Vývoj umělé písně

Kořeny umělé písně sahají až do období gotiky a její vývoj můžeme sledovat napříč staletími.

Nejvýznamnějším druhem hudby, kam lze umělou píseň zařadit, byla ve 12.–14. století **hudba světská, zábavná**, určená hlavně k lidové zábavě, a **hudba muzikusů**, kteří studovali na církevních školách a věnovali se liturgickému zpěvu a duchovní hudbě. Na vyšší společenské příčce byli **trubadúři** (v oblasti jižní Francie), **truvéři** (v oblasti severní Francie) a **minnesängři** (v Německu). Pro ně byla typická dvorská lyrika, tzv. **rytířská tvorba**, která opěvovala tradiční rytířské ctnosti: statečnost, věrnost, galantnost, dvornost. Často také líčila historickou událost. V té době si šlechta najímala potulné hudebníky, kteří se označovali jako minstrelové, Spielmani nebo žakéři. Ti opatřovali texty hudebními nápěvy.⁴³

V hudbě té doby se začínaly uplatňovat nové hudební formy, např. **rondeau** (píseň, ve které se několikrát vrací krátký refrén). Vznikají dva hlavní druhy písní – taneční a dvorské. K dvorské písni patří např. píseň křížácká (bojová), služebné (líčí poměry ve šlechtické službě), milostné (**pastorely** – líčí milostné dobrodružství pastýřky s šlechticem), **planky** (vystihují zármutek nad smrtí někoho blízkého).⁴⁴

Rytířský stav začal upadat ve 14. století a na dvorskou lyriku navázalo měšťanské umění. Pokračovateli byli ve druhé polovině 15. století tzv. **mistři pěvci**. V Čechách v té době vznikají husitské písně, které byly velkou inspirací pro skladatele v době národního obrození. Hlavní hudební památkou husitské doby se stal **Jistebnický kancionál**, který obsahoval 70 písní a skladeb. Také v období renesance (16. století) lze zaznamenat vývoj písně. Ve Francii se objevily nové písňové formy: **chanson**, který zhudebňoval milostné i humorné náměty, v Itálii **frottola** s milostnou tematikou. V Čechách navázaly na husitskou píseň **duchovní písně**, které na kůrech chrámů provozovaly chrámové pěvecké sbory tzv. **literátská bratrstva**.⁴⁵

Mezi barokní skladatele, kteří se vepsali do historie umělé písně, patří v Německu **Johann Sebastian Bach**⁴⁶, v Čechách **Adam Michna z Otradovic**⁴⁷ a **Jakub Jan Ryba**⁴⁸. V městech

⁴³ KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-80-261-0018-8.

⁴⁴ ADÁMKOVÁ-HEIDROVÁ, Hana. *Dějiny hudby pro studenty hudebního gymnázia*. Ostrava 2010, s. 12 [online]. Dostupné z: http://hudobnik.wbl.sk/dejiny_hudby_-_skripta_-_srpen_2010.pdf [cit. 16. 4. 2017].

⁴⁵ ADÁMKOVÁ-HEIDROVÁ, Hana, pozn. 44, s. 12–23.

⁴⁶ **Johann Sebastian Bach** (1685–1750) byl německý hudební skladatel a virtuóz hry na klávesové nástroje, považovaný za jednoho z největších hudebních géníů všech dob a završitele barokního hudebního stylu.

⁴⁷ **Adam Václav Michna z Otradovic** (1600–1676) byl český raně barokní básník, hudební skladatel, sborníkář a varhaník.

⁴⁸ **Jakub Jan Ryba** (1765–1815) byl český hudební skladatel přelomu klasicismu a romantismu.

se začal objevovat tzv. městský folklor, který přejímal hudební prvky z tzv. hudby umělecké. Klasicistní druh opery, komická opera **singspiel**, která vznikla v Německu a Rakousku, výrazně ovlivnila další vývoj písně, konkrétně hudby nonartificiální. Z velikánů klasicistní hudby artificiální je třeba připomenout **Ludviga van Beethovena**⁴⁹ a jeho písňové cykly.⁵⁰

V 19. století se výrazněji odděluje nonartificiální hudba od hudby artificiální.⁵¹ Budeme proto sledovat umělou píseň v rámci tohoto dělení hudby.

2.3.2 Píseň v hudbě artificiální

Velký rozvoj písně v artificiální hudbě nastal v 19. století v období romantismu. U zrodu romantické písně stál německý hudební skladatel **Franz Schubert**.⁵² Složil přes 600 písní, jejichž náměty se týkaly krás venkovského života, přírody, pohádek a nadpřirozených bytostí. Z českých skladatelů se písní i sborové tvorbě věnoval **Bedřich Smetana**⁵³ a **Antonín Dvořák**.⁵⁴ V závěru 19. století, tedy v období pozdního romantismu vznikly písňové cykly, sbírky, písně s orchestrem **Gustava Mahlera**.⁵⁵

Ve 20. století se vokální tvorbě věnovalo mnoho českých autorů. Za všechny je třeba zmínit nejplodnějšího z nich **Leoše Janáčka**,⁵⁶ který se věnoval jednak sběratelství lidové písně, ale i skladatelské činnosti v písňové a sborové tvorbě. Známa je jeho tvorba pro pěvecké sbory, např. *Maryčka Magdonova*, *Kantor Halfar* a *Potulný šílenec*. Svým kultivovaným vztahem k básnickému slovu v písních a sborech je znám **Bohuslav Martinů**.⁵⁷ Z jeho vokálního díla chci jmenovat *Otvírání studánek*, což je malá kantáta

⁴⁹ **Ludwig van Beethoven** (1770–1827) byl významný německý hudební skladatel, dovršitel první vídeňské školy klasicistní hudby.

⁵⁰ ADÁMKOVÁ-HEIDROVÁ, Hana. *Dějiny hudby pro studenty hudebního gymnázia*. Ostrava 2010, s. 29, 40 [online]. Dostupné z: http://hudobnik.wbl.sk/dejiny_hudby_-_skripta_-_srpen_2010.pdf [cit. 16. 4. 2017].

⁵¹ KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-80-261-0018-8.

⁵² **Franz Schubert** (1797–1828) byl rakouský hudební skladatel období raného romantismu.

⁵³ **Bedřich Smetana** (1824–1884) byl významný český hudební skladatel období romantismu.

⁵⁴ **Antonín Dvořák** (1841–1904) byl jeden z nejvýznamnějších hudebních skladatelů všech dob a je světově nejproslulejším a nejhranějším českým skladatelem vůbec.

⁵⁵ **Gustav Mahler** (1860–1911) je společně se svým učitelem Antonem Brucknerem považován za největšího rakouského skladatele symfonické hudby.

⁵⁶ **Leoš Janáček** (1854–1928) byl světově uznávaný český hudební skladatel klasické hudby. Patří do generace české hudební moderny.

⁵⁷ **Bohuslav Martinů** (1890–1959) byl světově proslulý hudební skladatel hudební moderny 20. století. Jeho umělecký vývoj prošel od impresionismu přes neoklasicismus, expresionismus a inspiraci jazzem až k ryze vlastnímu kompozičnímu stylu.

pro sóla, recitátora, dvoje housle, violu, klavír a ženský nebo dětský sbor. Na slova Miroslava Bureše tak vzniklo pásmo na téma lidového zvyku vítání jara, čištění studánek a loučení se zimou. Dále jsou známé jeho Písničky na dvě stránky a Písničky na jednu stránku.⁵⁸

Po druhé světové válce zasáhli do vývoje umělé písně **Klement Slavický, Otmar Mácha** a **Petr Eben**. Všichni se inspirovali lidovým folklórem a skládali písňové cykly na lidovou melodiku. Svými vokálními skladbami, např. Prosté písně, se do historie písně nesmazatelně zapsal i plzeňský sbormistr **Zdeněk Lukáš**.⁵⁹

2.3.3 Píseň v hudbě nonartificiální

Na formování hudby nonartificiální v 19. století měla podíl opera, opereta, lidová píseň a kuplet. Můžeme ji rozdělit na tři velké okruhy: **hudební folklor, tradiční populární hudba a hudba jazzového okruhu**. „Do hudby jazzového okruhu patří dva základní stylově-žánrové druhy: a) hudba jazzová a b) hudba populární“.⁶⁰

a) hudba jazzová

Počátečním impulsem vzniku jazzové hudby byla historická událost z roku 1619, kdy byli do Ameriky přivezeni první zajatí černí otroci z Afriky. Zažívali nelidské podmínky a utrpení nejen na lodi, ale i později v Americe. Jejich pracovní písně, ukolébavky, balady, spirituály, gospels a blues tvoří hudební folklor těchto původních obyvatel západní Afriky a společně s minstrelským představením a ragtimem tvoří zdroje jazzové hudby. V jazzové hudbě rozlišujeme dvě hlavní etapy: **tradiční jazz** a **moderní jazz**. Obě prošly vlastním vývojem, a to nejen ve světě, ale i v Čechách, kde se jazz rozšířil hlavně po druhé světové válce.⁶¹

„20. léta 20. století jsou označována jako **jazzový věk**“⁶². S ním pak souvisí 30. léta, kdy dochází k nástupu **swingu** v hudební tvorbě mnohých skladatelů. V té době jazz ovlivnil i tvorbu skladatelů vážné hudby, např. již zmíněného Bohuslava Martinů. Z dalších autorů je třeba jmenovat hudebního skladatele, dirigenta, improvizátora, dramaturga a klavíristu

⁵⁸ADÁMKOVÁ-HEIDROVÁ, Hana. *Dějiny hudby pro studenty hudebního gymnázia*. Ostrava 2010, s. 108–111 [online]. Dostupné z: http://hudobnik.wbl.sk/dejiny_hudby_-_skripta_-_srpen_2010.pdf [cit. 16. 4. 2017].

⁵⁹**Zdeněk Lukáš** (1928–2007) byl český hudební skladatel. Patřil k nejhranějším a nejvíce zpívaným českým skladatelům vážné hudby 2. poloviny 20. století. Je autorem více než 350 skladeb.

⁶⁰KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011, s. 11. ISBN 978-80-261-0018-8.

⁶¹KUHN, Tomáš, pozn. 60, s. 47.

⁶²KUHN, Tomáš, pozn. 60, s. 101.

Jaroslava Ježka, který tvořil nesmrtelné trio s Jiřím Voskovcem a Janem Werichem. Skládal hudbu k jejich textům a společně tak vytvořili řadu písní, z nichž mnohé „zlidověly“ a k nimž se obrací zpěváci všech věkových skupin.

40. léta u nás jsou v jazzové éře ve znamení útlumu (díky názorovým ideím tehdejšího politického režimu). Další větší rozvoj nastal až od poloviny 50. let a 60. léta jsou již ve znamení kvalitních jazzových souborů, např. **Jazzové trio** se zpěvačkou Evou Olmerovou, v 70. letech **Originální pražský synkopický orchestr** se zpěvákem Ondřejem Havelkou. Současný český jazz je od 90. let součástí světové scény.⁶³

b) hudba populární

Populární hudba vznikla v úzké souvislosti s tradičními formami evropské populární hudby, afroamerickou hudbou a jazzem. Zakladateli populární hudby jsou **Irving Berlin**⁶⁴ a **George Gershwin**⁶⁵ a jejich dvěma hlavními styly, které vycházejí z jazzové hudby, rock a pop. Ve 30. a 40. letech začaly pronikat do populární hudby další styly, které se pak podílely v 50. letech na vzniku rockové hudby a jejího prvního výrazného stylu **rokenrolu**. Významnou roli sehrálo v této době divadlo **Semafor**,⁶⁶ se kterým mnozí hudebníci úzce spolupracovali. U zrodu tohoto divadla v roce 1959 stála autorská dvojice Suchý-Šlitr, která zde nové kapely a zpěváky uváděla.

V šedesátých letech působil v oblasti jazzu první profesionální soubor **Studio 5**.⁶⁷ Jejich velkým vzorem bylo Moderní jazzové kvarteto. Působila zde řada vynikajících hudebníků, mezi nimi klavírista **Karel Velebný**,⁶⁸ se kterým v armádní redakci Československého rozhlasu spolupracoval autor písňových textů a spisovatel **Zdeněk Svěrák**. Ten zde potkal také hudebníka **Jaroslava Uhlíře** a v roce 1967 se započalo jejich přátelství. Spolu se podíleli na hudební tvorbě pro děti v televizním seriálu **Hodina zpěvu**. Vedle mnoha písní,

⁶³KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011, s. 95, 96. ISBN 978-80-261-0018-8.

⁶⁴**Irving Berlin** (1888–1989) byl americký hudební skladatel. Psal písničky zejména pro brodwayská hudební divadla, po příchodu zvukového filmu posléze i pro hudební filmy. V době nástupu swingu se mu podařilo napsat celou řadu známých evergreenů.

⁶⁵**George Gershwin** (1898–1937) byl americký skladatel tvořící v první polovině 20. století. Komponoval pro Broadway, klasickou hudbu, ale úspěch měla i jeho populární hudba. Jeho skladby jsou často využívány ve filmu i televizi jako jazzové motivy.

⁶⁶**Semafor** je divadlo v Praze bylo založené v roce 1959 skupinou divadelníků a hudebníků soustředěných kolem Jiřího Suchého a Jiřího Šlitra. Jeho název byl původně odvozen od slov SEdm MAJých FORem.

⁶⁷**Studio 5**, pražská jazzová skupina, premiérově vystoupila 2. 6. 1958 v Redutě jako první soubor, který se u nás programově přihlásil k modernímu jazzu jako svébytnému uměleckému projevu.

⁶⁸**Karel Velebný** (1931–1989) byl jazzový hudebník – multiinstrumentalista (hráč na tenorsaxofon, altsaxofon, vibrafon, klavír, fender piano, bicí a perkuse, ale i basklarinet, barytonsaxofon; v době amatérských začátků hrával i na klarinet, akordeon, xylofon), skladatel, aranžér, leader souborů, pedagog.

kteřé se dědí z generace na generaci, vzešla z pořadu řada krátkých operet (O Budulínkovi, O dvanácti měsíčkách) a tři z nich se staly základem filmu **Tři bratři**. Z jejich pera vzešla mimo jiné i nesmrtelná píseň Holubí dům v podání Jiřího Schelingera. V 80. letech na sebe upozornila také autorská dvojice Gabriela Osvaldová - Ondřej Soukup a textař Michal Horáček a skladatel Petr Hapka.

Silnou tradici má v české populární hudbě muzikál, filmový muzikál a hudební film. Prvním českým muzikálem byl **Divotvorný hrnec** v divadelní úpravě **Jiřího Voskovce** a **Jana Wericha**. Premiéra se konala v roce 1948, tedy rok po uvedení původního muzikálu v Americe. Do žánru muzikál patří i divadelní hry Jiřího Suchého a Jiřího Šlitra, např. Člověk z půdy, Jonáš a tingl – tangl. K filmovým muzikálům a hudebním filmům můžeme řadit kultovní filmy **Starci na chmelu** s hudbou Jiřího Bažanta, Jiřího Maláška, Vlastimila Hály, **Kdyby tisíc klarinetů**, hudbu složil **Jiří Šlitr** a texty písní **Jiří Suchý** a **Noc na Karlštejně** s hudbou Karla Svobody.

2.3.4 Nejoblíbenější autoři umělé písně v repertoárech soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016

V archívu dokumentů krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v letech 2011–2016 jsem hledala nejčastěji se vyskytující umělé písně. Zajímala mě nejen konkrétné píseň, ale i její autor. Zjistila jsem, že v daném období si nejčastěji soutěžící vybírali do svých repertoárů písničky autorů Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře, Jiřího Voskovce, Jana Wericha a Jaroslava Ježka, Jiřího Suchého a Jiřího Šlitra (viz tab. č. 9, 10 na str. 44, 45, zdroj dat⁶⁹).

Tab. 9: Počet písní nejoblíbenějších autorů v repertoáru soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v letech 2011–2016

AUTOR	POČET PÍSNÍ (v období 2011-2016)
Zdeněk Svěrák – text Jaroslav Uhlíř - hudba	52
Jiří Voskovec, Jan Werich – text Jaroslav Ježek - hudba	23
Jiří Suchý – text Jiří Šlitr - hudba	15

⁶⁹ Osobní archív dokumentů krajského kola pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“ v Plzni v letech 2011-2016 Mgr. et Mgr. Romany Feiferlíkové, Ph.D.

Tab. 10: Počet nejčastěji se opakujících písní nejoblíbenějších autorů v repertoáru soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v letech 2011–2016

NÁZEV PÍSNĚ	AUTOR	POČET OPAKOVÁNÍ PÍSNĚ
Kdyby se v komnatách	Z. Svěrák, J. Uhlíř	9
Statistika	Z. Svěrák, J. Uhlíř	4
Skálo, skálo	Z. Svěrák, J. Uhlíř	4
Ezop a brabenec	J. Voskovec, J. Werich, J. Ježek	7
Nebe na zemi	J. Voskovec, J. Werich, J. Ježek	4
David a Goliáš	J. Voskovec, J. Werich, J. Ježek	4
Kočka na okně	J. Suchý, J. Šlitra	4

V tabulce č. 9 jsou zjištěná jména autorů, jejichž písně se nejčastěji opakovaly v repertoárech soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016. Dále tabulka uvádí, kolik písní těchto tvůrčích dvojic se vyskytlo v repertoáru krajských kol v letech 2011–2016. Nejčastěji se opakují písničky Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře, dále písničky Jiřího Voskovce, Jana Wericha, Jaroslava Ježka a na třetím místě písně Jiřího Suchého a Jiřího Šlitra.

V tabulce č. 10 jsou uvedeny názvy nejčastěji se opakujících písniček nejoblíbenějších autorů repertoáru soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016. Tabulka také obsahuje počet opakování těchto písní. Nejčastěji se opakovala písnička Kdyby se v komnatách Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře, druhou je Ezop a brabenec Jiřího Voskovce, Jana Wericha a Jaroslava Ježka. Třetími nejčastějšími písněmi jsou Statistika a Skálo, skálo dvojice Svěrák-Uhlíř, Nebe na zemi a David a Goliáš Jiřího Voskovce, Jana Wericha, Jaroslava Ježka a písnička Kočka na okně Jiřího Suchého a Jiřího Šlitra.

2.3.4.1 Autorská dvojice Zdeněk Svěrák a Jaroslav Uhlíř

U soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016 se největší oblibě těšily písničky z autorské dílny Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře. Jejich písničky se objevily v repertoárech již zmíněného období soutěže celkem 52x (viz tab. č. 9

na str. 44). U soutěžících byla nejoblíbenější písnička *Kdyby se v komnatách* (viz tab. č. 10 na str. 45).

Jaroslav Uhlíř

Skladatel populární a filmové hudby, herec, zpěvák, komik, klavírista a moderátor Jaroslav Uhlíř se narodil 14. září 1945 v Praze. Studoval lidovou školu umění (dnes základní umělecká škola) a specializované účelové studium pro pracující (nyní Konzervatoř Jaroslava Ježka), dirigování a skladbu. Jeho velkými vzory jsou **Jiří Voskovec, Jan Werich, Jaroslav Ježek, Jiří Suchý a Jiří Šlitr**. Začínal jako člen skupiny Faraon, později pracoval jako skladatel v Československém rozhlasu, kde se seznámil se **Zdeňkem Svěrákem**. Jaroslav Uhlíř zkomponoval hudbu k úspěšným a velmi sledovaným filmům **At' žijí duchové, S čerty nejsou žerty, Tři veteráni, Vrchní, prchni, Královna Koloběžka, Princové jsou na draka, Lotrando a Zubejda**. V polovině osmdesátých let natočil se Zdeňkem Svěrákem první dětský písničkový pořad pod názvem **Hudba: Uhlíř, Slova: Svěrák**. Pořad byl připravován jako oslava dvaceti let spolupráce. Od roku 1989 pravidelně každý rok o Vánocích představuje tato autorská dvojice dětem nové písničky.⁷⁰

Jaroslav Uhlíř obdržel na zlínském filmovém festivalu v roce 2014 ocenění za tvůrčí přínos ve filmové tvorbě pro děti a mládež. V současné době hraje svá dětská představení z cyklu *Hodina zpěvu* a jako host účinkuje se svou vlastní kapelou na mnoha hudebních festivalech a koncertech, kde hraje s úspěchem písničky určené dětem. S ním si zpívají i rockeři a příznivci punku, lidé napříč generacemi. Děti písničky této autorské dvojice znají a dospělí je ještě nezapomněli.

Zdeněk Svěrák

28. března 1936 se narodil autor písňových textů, spisovatel, dramatik, herec a scénárista Zdeněk Svěrák. Studoval na gymnáziu a v roce 1958 dokončil studium českého jazyka a literatury na Vysoké škole pedagogické v Praze (dnešní Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy). Čtyři roky pak působil jako pedagog a v roce 1961 změnil povolání učitele a začal pracovat jako redaktor Českého rozhlasu. Tam poznal **Jaroslava Uhlíře**, který s rozhlasem

⁷⁰Jaroslav Uhlíř hudební skladatel a zpěvák [online]. Dostupné z: <http://www.jaroslavuhlir.cz/jaroslav-uhlir/> [cit. 16. 4. 2017].

spolupracoval jako skladatel. V roce 1967 Uhlíř zhudebnil Svěrákův text a vznikla jejich první společná písnička *Strašidýlko Emílek*.⁷¹

Zdeněk Svěrák byl jedním z autorů rozhlasového pořadu **Nealkoholická vinárna U Pavouka**. V tomto pořadu vznikla známá fiktivní postava **Járy Cimrmana**.⁷²

V roce 1967 stál Svěrák u zrodu Divadla Járy Cimrmana, kde se započala jeho spolupráce s Ladislavem Smoljakem. Spolu napsali hry pro toto divadlo a z jejich tvůrčí dílny vyšlo i mnoho skvělých filmových scénářů. Ladislav Smoljak se postupně začal věnovat spíše režii, ale Zdeněk Svěrák zůstal psaní scénářů věrný dodnes. Píše také pohádky a povídky, je autorem tří povídkových knih.⁷³

V roce 1994 se stal spoluzakladatelem **Centra informací a pomoci Paraple**.⁷⁴ Na podporu a pomoc těmto postiženým a jejich rodinám pořádá Dobročinnou akademii, kterou v přímém přenosu vysílá Česká televize i Český rozhlas. 28. října 1999 převzal od Václava Havla, tehdejšího prezidenta České republiky, **Medaili Za zásluhy** udělenou za vynikající umělecké výsledky.⁷⁵

2.3.4.2 Autorské trio Werich-Voskovec-Ježek

Při práci s archívem dokumentů krajských kol pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“v Plzni v letech 2011–2016 jsem zjistila, že druhá velmi početná skupina písničkův těšící se oblibě soutěžících pochází z tvůrčí dílny **Jana Wericha, Jiřího Voskovce a Jaroslava Ježka** (viz tab. č. 9 na str. 44 a tab. č. 10 na str. 45).

⁷¹VÍTKOVÁ, Radana. *Hvězdy českého filmu*. 2. vyd. Ilustroval Jiří GRBAVČÍK. Havlíčkův Brod: Fragment, 2002. s. 63. ISBN 80-7200-636-3.

⁷²**Jára Cimrman** je fiktivní postava univerzálního českého génia, vytvořená Jiřím Šebánkem a Zdeňkem Svěrákem. Poprvé se objevil roku 1966 v rozhlasovém pořadu *Vinárna U Pavouka* v Československém rozhlase, a to jako řidič parního válce a sochař. Ještě téhož roku bylo autory a dalšími spolupracovníky založeno celé Divadlo Járy Cimrmana, které dodnes uvádí hry přisuzované Járovi Cimrmanovi a zároveň zpracovávalo fiktivní život a dílo člověka, jenž je popisován jako génius a všeuměl.

⁷³TICHÝ, Zdeněk A. a Vlastimil JEŽEK. *Šest z šedesátých: Lasica, Schmid, Smoček, Smoljak, Suchý, Svěrák, Štepa, Vyskočil - divadelní legendy malých scén: Činoherní klub, Divadlo Járy Cimrmana, Studio Ypsilon, Radošinské naivní divadlo, Semafor, Štúdio L+S*. Praha: Radioservis, 2003. ISBN 80-86212-31-9.

⁷⁴Organizace pomáhá lidem, kteří ochrnuli následkem poškození míchy vlivem úrazu nebo vinou onemocnění během jejich života.

⁷⁵NOVOTNÝ, Vladimír a PŘIBÁŇ, Michal. *Zdeněk Svěrák*. [online]. Slovník české literatury po roce 1945 [cit. 16. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=981>

Jiří Voskovec

Český herec, spisovatel, dramatik a textař Jiří Voskovec, vlastním jménem Jiří Wachsmann, se narodil 19. června 1905. Po skončení studia na reálném gymnáziu, kde byl jeho spolužákem Jan Werich, získal Jiří Voskovec stipendium na **Carnotově lyceu** v Dijonu. V roce 1926 začal spolupracovat s Janem Werichem, nejprve v časopise Přerod, pak v Osvobozeném divadle. V roce 1939 emigroval do USA, vrátil se v roce 1946 a roku 1948 znovu emigroval do Francie, 1950 do USA. V Kalifornii se léčil na rakovinu. Zemřel 1. července 1981.⁷⁶

Jan Werich

Jan Werich, celým jménem Jan Křtitel František Serafínský, spisovatel, dramatik, filmový scénárista, filmový a divadelní herec se narodil 6. února 1905. Spolu s Jiřím Voskovcem studoval na reálném gymnáziu. Po maturitě začal studovat práva na Univerzitě Karlově. V roce 1926 vytvořili s **Jiřím Voskovcem** dvojici (**V+W**) a započala se jejich divadelní spolupráce v **Osvobozeném divadle**. Druhou světovou válku prožili oba v emigraci v USA. Jan Werich se vrátil v roce 1945 zpět do vlasti a o rok později si tato dvojice otevřela Divadlo V+W. V roce 1948 však Voskovec znovu emigroval a Werich pak působil v mnoha pražských divadlech. Podařilo se mu znovu otevřít **Divadlo Voskovce a Wericha**, kde vytvořil dvojici s **Miroslavem Horníčkem**. V Osvobozeném divadle se začala spolupráce i s **Jaroslavem Ježkem**, který skládal hudbu na Werichovy a Voskovcovy texty. V roce 1963 mu byl udělen **titul národního umělce**. Jan Werich zemřel 31. října 1980.⁷⁷

Jaroslav Ježek

Další osobností nesmrtelné autorské trojice byl hudební skladatel a improvizátor, dirigent, dramaturg a klavírista Jaroslav Ježek. Narodil se 25. září 1906. Od dětství trpěl těžkou oční chorobou. Při studiu na pražské konzervatoři, kde studoval skladbu a klavír, patřil mezi nejtalentovanější žáky. Velmi ho inspiroval **jazz a moderní populární hudba**, což se

⁷⁶PELCL, Jaromír: *Meziválečná avantgarda a Osvobozené divadlo*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1981.

⁷⁷TOMEŠ, Josef. *Český biografický slovník XX. století*. V Praze: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-245-7.

odrazilo nejen v jeho rané tvorbě, ale, a snad ještě pevněji, i v tvorbě po jeho stipendijním pobytu v Paříži, kde se jeho vztah k jazzu ještě více upevnil.⁷⁸

V roce 1929 začal spolupracovat s **Osvobozeným divadlem**, pro které složil hudbu k mnoha divadelním hrám. Mimo to skládal hudbu i k filmům Jiřího Voskovce a Jana Wericha. Z této spolupráce vznikla velká řada dodnes žijících a oblíbených písní. V roce 1939 byl nucen emigrovat spolu s Voskovcem a Werichem do USA, kde se oženil. Po vleklé nemoci zde 1. ledna 1942 zemřel. Od roku 1990 je po něm v Praze pojmenována **Konzervatoř a Vyšší odborná škola se zaměřením na jazzovou a populární hudbu**. 18. června 1946 byl zvolen členem České akademie věd a umění in memoriam.⁷⁹

2.3.4.3 Autorská dvojice Suchý-Šlitr

Třetí velmi často vyskytující se píseň pochází od autorů Jiřího Suchého a Jiřího Šlitra (viz tab. č. 9 na str. 44 a tab. č. 10 na str. 45).

Jiří Suchý

Jiří Suchý, divadelní režisér, spisovatel, textař, básník a spoluzakladatel Divadla Na zábradlí a divadla **Semafor**⁸⁰ se narodil 1. října 1931. Pracoval jako grafik v reklamě a již v té době začal psát texty na melodie, které poslouchal v mnichovském rozhlase. Mezi jeho vzory a oblíbené autory patří dvojice Voskovec, Werich. V 50. letech se začal věnovat divadlu díky divadelnímu představení dvojice V+W, kteří vytvořili upravenou verzi muzikálu Divotvorný hrnec autorů Burtona Lanea, Edgara Yipa Harburga a Freda Saidyho.⁸¹

Jiří Suchý nejprve působil v Redutě,⁸² podílel se na založení Divadla Na zábradlí a v roce 1959 založil s Jiřím Šlitrem divadlo Semafor. Tehdy začaly vznikat jejich první písničky, z nichž mnohé „zlidověly“ a žijí dodnes. 60. léta byla Suchého plodným obdobím. Účinkoval nejen v divadle, ale i ve filmu, byl jedním z autorů filmového muzikálu **Kdyby tisíc klarinetů**. Podílel se na filmových scénářích, na jazzové opeře **Dobře placená procházka**. O deset let později, v 70. letech, však prožíval velmi těžká léta. Zemřel jeho

⁷⁸KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011, s. 94. ISBN 978-80-261-0018-8.

⁷⁹Hudební informační středisko, Jaroslav Ježek [online].

Dostupné z: <http://www.musica.cz/cz/composers/show?itemId=56> [cit. 16. 4. 2017].

⁸⁰Divadlo bylo založeno roku 1959 skupinou divadelníků a hudebníků soustředěných kolem Jiřího Suchého a Jiřího Šlitra. Jeho název byl odvozen od slov **SEdm MAJých FORem**: film, poezie, jazz, loutky, tanec, výtvarné umění a hudební komedie.

⁸¹Jiří Suchý [online]. Dostupné z: <http://semafor.cz/> [cit. 16. 4. 2017].

⁸²**Reduta Jazz Club** je nejstarším jazzovým klubem v Praze.

přítel Jiří Šlitr. Skončila tak éra vynikajícího tandemu Suchý-Šlitr a Jiří Suchý byl rozhodnutý nadobro vystoupit z divadelního světa. K jeho rozhodnutí přispěl i tlak tehdejšího normalizačního období, cenzura, zákaz vystupování v rozhlasu a televizi. Naštěstí Suchý své rozhodnutí skončit s divadlem nedovedl do důsledků. Jedním z důvodů bylo přijetí Jitky Molavcové do angažmá. Ta s ním tvoří známou divadelní dvojici dodnes. Za svoji divadelní i literární činnost byl Suchý oceněn mnoha vyznamenáními.⁸³

Jiří Suchý píše nejen hudební texty, ve kterých uplatňuje nápaditost a hravost s českým jazykem, ale i literární povídky, které jsou nezapomenutelné svým až suchým humorem a zajímavými pointami.⁸⁴

Jiří Šlitr

Vystudovaný právník, hudební skladatel, vynikající klavírista, malíř Jiří Šlitr se narodil 15. února 1924. Právnícké praxi se nikdy nevěnoval, po skončení studia na vysoké škole se začal věnovat hudbě, skládal písně a scénickou hudbu, hlavně pro divadlo Semafor, které založili v roce 1959 spolu s Jiřím Suchým. Na svém kontě měl i několik filmů, na kterých se spolupodílel jak autorsky, tak i herecky. Byl vynikající multiinstrumentalista, hrál na řadu hudebních nástrojů, např. klavír, harmonika, kytara, trubka, saxofon. K jeho oblíbeným hudebníkům patřil Jaroslav Ježek, Ella Fitzgerald,⁸⁵ Sammy Davies,⁸⁶ ale i Beatles.⁸⁷ Šlitrovu tvorbu ovlivnil nejen jazz, ale i rokenrol. Svými písníčkami dosáhl na jazz, swing, blues, boogie woogie, šanson, rokenrol, bigbeat. Jiří Šlitr zemřel 26. prosince 1969 na otravu svítiplynem. Jeho smrt nebyla nikdy objasněna, dodnes není jasné, zda šlo o nešťastnou náhodu nebo sebevraždu. V roce 2005 mu byla udělena in memoriam Medaile za zásluhy o stát v oblasti kultury.⁸⁸

⁸³ Jiří Suchý [online]. Dostupné z: <http://semafor.cz/> [cit. 16. 4. 2017].

⁸⁴ SUCHÝ, Jiří. *Život není jenom legrace: (i když většinou ano)*. Štítý: Veduta, 2007. ISBN 978-80-86438-18-4.

⁸⁵ **Ella Fitzgerald** byla americká jazzová zpěvačka, nazývána "First Lady of Song". Patřila po více než půl století mezi nejpobulárnější jazzové zpěvačky v USA. Během svého života obdržela 13 cen "Grammy" a vydala více než 40 alb.

⁸⁶ **Samuel George „Sammy“ Davis mladší** byl americký zpěvák, herec a tanečník a hudebník. Byl členem skupiny Rat Pack, kterou vedl jeho starý přítel Frank Sinatra.

⁸⁷ **The Beatles** byla anglická rocková skupina z Liverpoolu, která patří mezi komerčně nejúspěšnější a kritiky nejuznávanější kapely v historii populární hudby.

⁸⁸ Jiří Šlitr [online]. Osobnosti.cz [cit. 16. 4. 2017]. Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/jiri-slitr.php>

2.3.4.4 Rozbor písní autorů, kteří byli nejoblíbenější v soutěžních repertoárech krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016

Kdyby se v komnatách

text: Zdeněk Svěrák

hudba: Jaroslav Uhlíř

(viz příloha 7 na str. VII)

Písnička je ze známé filmové pohádky **Princové jsou na draka**, kterou natočil v roce 1980 Jiří Adamec⁸⁹ podle scénáře Jiřího Chalupy.⁹⁰ Pohádkový příběh má klasickou zápletku. Vypráví o princezně Lence, pro kterou si jednoho dne přiletí drak, a o jejím otci, který nepříliš dobře spravoval své království.

Pohádkové téma písničky je blízké nejen věkově mladším dětem. Písnička je žalujícím povzdechnutím princezny Lenky nad smutkem, který panuje v království:

„K životu na zámku mám jednu poznámku, je tu neveselo, je tu truchlivo.“

Oproti klasickým pohádkám je ale celý vtipný příběh zasazený do soudobého prostředí, což se projevuje i v textu písničky:

„Kdyby se v komnatách běhoun jak hrom natáh a na něm akrobati začali kejklovati...

Zdeněk Svěrák používá vedle sebe **hovorovou a spisovnou až knižní češtinu** v rámci **střídavého rýmu**. Tento kontrast dokáže poněkud odlehčit vážnost situace, což souvisí s humorným laděním celé pohádky. Jeho texty jsou jazykově nápadité, vynikají slovními hříčkami:

v komnatách – hrom natáh

Pro Svěrákovy texty je typická hravá a nápaditá práce s českým jazykem. V této písničce pracuje s **básnickou zkratkou**,⁹¹ která se velmi často využívá jako básnická figura.

Písnička je rozdělená na sloku a refrén a její stavba odpovídá **malé písňové formě dvoudílné**.

V melodické lince sloky se v prvních dvou taktech objevují **opakované tóny**, které reflektují spád přirozené řeči a které jsou vhodně harmonicky doplněné: nejprve **durovým tónickým kvintakordem**, v následujících dvou taktech **mollovým akordem na dominantě**. Toto neobvyklé použití mollového V. stupně v durové tónině ve spojení s opakovanými

⁸⁹ Jiří Adamec je český televizní režisér. Natočil úspěšný seriál Sanitka a Pojišťovna štěstí. Věnuje se také tvorbě televizních zábavných a společenských pořadů jako například Český lev nebo Český slavík.

⁹⁰ Jiří Chalupa je dramaturg a scenárista České televize.

⁹¹ Básnická zkratka neboli **apokopa** je ztráta posledního fonému ve slově.

tóny skvěle vykresluje atmosféru smutku. V refrénu jsou použity klenuté stupňovité chody následně po kvartovém skoku. Tím je naznačený optimismus a víra v dobrý konec.

V **třídobém tanečním metru** jsou použity hlavně hodnoty **čtvrtové, osminové**. Po rytmické stránce se může jevit písnička snadná. Problém se správným frázováním a intonací může nastat v 5. taktu, kde je postup velké sekundy a opakované tóny v osminových hodnotách, a následně v 6. taktu, kde se začne zpívat až na třetí době. Obtížné místo nastává ve 2. taktu refrénu, kdy je poslední doba ligaturou prodloužená přes následující dva takty. Toto místo vyžaduje při zpěvu správné využití dechu a bývá pro mnohé žáky obtížné.

Většina písniček Jaroslava Uhlíře nemá velký tónový rozsah. Avšak rozpětí čisté oktávy v refrénu této písničky může být z hlediska správné intonace dalším problémovým místem (viz tab. č. 11 na str. 52).

Tabulka 11: Hudební výrazové prostředky v písni Kdyby se v komnatách

RÝM	střídavý
STAVBA (FORMA)	malá písňová forma dvoudílná (ab)
METRUM	třídobé
TAKT	3/4
TEMPO	taneční
MELODIE	klenutá, stupňovitá, kvartový skok
TÓNOVÉ ROZPĚTÍ	čistá oktáva
SPEKTRUM RYTMICKÝCH HODNOT	čtvrtové hodnoty

Tabulka č. 11 uvádí souhrn hudebních výrazových prostředků získaných analýzou písně Kdyby se v komnatách. Rozbor se týká melodické a rytmické struktury písně. Na základě těchto údajů bylo možné odvodit důvody oblíbenosti této písně u soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016 (viz shrnutí na str. 52).

Shrnutí

Písnička V komnatách, jako většina písniček z dílny úspěšné autorské dvojice Svěrák-Uhlíř, má výraznou, nezaměnitelnou, klenutou melodii, která zaujme při prvním poslechu. Malý

tónový rozsah ve slokách, jejich jednoduchá rytmická struktura, zajímavá, přehledná harmonie, jazykově nápaditý text, přitažlivý pohádkový námět a v neposlední řadě i fakt, že jde o píseň ze známé a oblíbené pohádky, to jsou důvody, proč si ji velmi často žáci vybírají do svých repertoárů. V refrénu písně však mohou narazit na problémová místa. Ve své praxi učitelky hudební výchovy a korepetitorky pěveckého oddělení základní umělecké školy jsem se setkala s žáky různých věkových skupin, kteří tuto píseň měli ve svém repertoáru. Dítěti, které mělo již minimální pěvecké zkušenosti, nečinila interpretace písně potíže. Nezkušenému zpěvákovi však bránila v kvalitní interpretaci právě již zmiňovaná intonační a rytmická úskalí.

Ezop a brabenec

text: Jiří Voskovec, Jan Werich

hudba: Jaroslav Ježek

Písnička Ezop a brabenec (viz příloha 8 na str. VIII) je jedna z mnoha písní, které napsalo nesmrtelné autorské trio Ježek-Voskovec-Werich k divadelním hrám Osvobozeného divadla. Jiří Voskovec a Jan Werich psali texty a Jaroslav Ježek na ně skládal swingovou a jazzovou hudbu.

Tato písnička je zhudebněnou **bajkou**, což je literární útvar, který se vyznačuje krátkým prozaickým příběhem, ve kterém se zvířata chovají jako lidé, přebírají jejich vlastnosti i způsoby chování. Na konci každého příběhu následuje vždy **ponaučení**. K nejznámějším autorům bajek patří **Ezop**. Ten je i jednou z postav vystupující v písničce. Druhou je mravenec, který je nositelem pro bajky typického ponaučení:

***„Ty, ač nejsi brabenec, se taky rád hlasitě chceš,
chceš a na svou bídu si nezareptej!“***

V textech Voskovce a Wericha nacházíme inteligentní humor, poetiku a hojně užívané básnické prostředky. V písni je užitá **apokopa**: **sezob'** (sezobl), **disimilace**:⁹² **brabec** (vrabec). Tento prostředek je sice nespisovný, avšak v textu splňuje svůj účel.

Jednou z lesa domů se nesa moudrý Ezop.

Potkal brabce, který brabence málem sezob.

⁹²Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [online]. Dostupné z: <http://www.ujc.cas.cz/electronice-slovniky-a-zdroje/internetova-jazykova-prirucka.html> [cit. 16.4.2017].

Vtip a humor jsou textům této autorské dvojice blízké. Vedle sebe zde stojí knižní **přechodníkový tvar nesa**, úmyslně použitý v nesprávném tvaru, a nespisovně užitý tvar slova mravenec **brabenec**. Tento protiklad poněkud odlehčuje vážnost ponaučení v bajce. Celý básnický text je psán ve **střídavém rýmu (aabb)**.

Píseň je rozdělená na dvě větší části, které samy o sobě tvoří **malou písňovou formu dvoudílnou s reprízou v dílu b** a dohromady tedy **velkou dvoudílnou formu (AB)**.

Oba velké díly se liší **rytmickou i harmonickou** strukturou. Díl A je rytmicky klidnější a přehlednější, jsou použité hodnoty **čtvrtové a půlové**. Jediné obtížnější místo je ve 2., 6. a 14. taktu, kde se vyskytuje **synkopa**, která je typická pro rytmickou složku jazzové hudby. Vznikne přesunutím přízvuku z těžké doby na lehkou. Rytmická struktura dílu B je členitější, rozmanitější a zároveň zajímavější. Je zde **tečkovaný rytmus** a synkopa tvořená notou šestnáctinovou a osminovou s tečkou, dále je užitá **pomlka čtvrtová a osminová s tečkou** uprostřed taktu. Tato rytmická struktura vyžaduje správný, pečlivý a přesný nácvik a pěveckou zkušenost a činí tak píseň po rytmické stránce obtížnou.

Harmonie využívá kromě akordů **hlavních harmonických funkcí** i vedlejší **mollový akord II. a III. stupně**. Harmonická struktura písničky je díky četným **modulacím a imitaci** velmi pestrá a zajímavá. Naznačuje žánrové zaměření autora hudby Jaroslava Ježka (jazz, swing). Melodická linka často postupuje jak ve stupňovitých chodech, tak i v terciových obrocích, kvintových a oktákových skocích. Tónové rozpětí je více jak oktáva (viz tab. č. 12 na str. 54).

Tabulka 12: Hudební výrazové prostředky v písni Ezop a brabenec

RÝM	střídavý
STAVBA (FORMA)	velká písňová forma dvoudílná
METRUM	čtyřdobé
TAKT	4/4
TEMPO	rychlejší, živé, swing
MELODIE	kvartové, oktákové skoky, terciové ob kroky
TÓNOVÉ ROZPĚTÍ	nona
SPEKTRUM RYTMICKÝCH HODNOT	čtvrtová, osminová s tečkou, šestnáctinová

Tabulka č. 12 uvádí souhrn hudebních výrazových prostředků získaných analýzou písně Ezop a brabenec. Rozbor se týká melodické a rytmické struktury písně. Na základě těchto údajů bylo možné odvodit důvody oblíbenosti této písně u soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016 (viz shrnutí na str. 55).

Shrnutí

Písnička **Ezop a brabenec** je velmi přitažlivá svým prozaickým, vtipně zpracovaným obsahem, formou veršované bajky a užitými básnickými prostředky, se kterými autorská dvojice Voskovec-Werich pracuje brilantně. Ve spojení s rozmanitou modulující harmonií tvoří dílo, které musí zaujmout každého a pro které se nadchne ne jeden zpěvák více či méně zkušený.

Avšak rytmická struktura a melodické skoky, s tím spojené obtížné frázování a intonace znamenají velkou náročnost na interpretaci a vyžadují nemalé pěvecké zkušenosti.

Kočka na okně

text: Jiří Suchý

hudba: Jiří Šlitr

Písničku **Kočka na okně** (viz příloha 9 na str. IX) napsali Jiří Suchý a Jiří Šlitr v roce 1965 pro písničkové pásmo **Zuzana je všude jako doma**, které se hrálo v divadle Semafor.⁹³

Pro Suchého texty je příznačná poetická hravost, umění vystihnout náladu a atmosféru v několika verších. Spojením se Šlitrovou hudební poetikou, melodickou a harmonickou nápaditostí a oblibou ve swingu vznikl působivý, věrohodný a živý obrázek všedního letního dne. Při poslechu této písničky zatoužíme prožít obyčejný letní den, který vlastně obyčejný není, protože nemusíme nic, jen si vychutnat lehkost bytí, pohodu a kouzlo okamžiku.

V písni najdeme dvě části, které se odlišují melodií, rytmem i harmonií. První část, která tvoří předehru, nemá slova, pouze popěvek **la**. Evokuje stav, kdy se chce člověku jen tak si broukat, propěvovat, pohvizdovat, protože má dobrou náladu. Melodie zde postupuje v **malých a velkých sekundách**, největší intervalový rozdíl je **malá tercie**. Harmonie začíná subdominantní funkcí. Rytmus je tvořen hodnotami **čtvrtovými a půlovými**, na první

⁹³Semafor - historie [online]. Dostupné z: <http://semafor.cz> [cit. 16. 4. 2017].

pohled vypadá jednoduše. Avšak **ligatura** na 4. a následující 1. době a **čtvrtová pomlka** uprostřed taktu bude vyžadovat velkou rytmickou přesnost.

Jiří Suchý si dokáže hrát s motivy a s lehkostí a vtipem navodit pocit bezstarostnosti. Tak je tomu i ve 2. části, kde se objevuje **motiv kočky**, který nás celou částí provází:

Na okně seděla kočka, byl horký letní den,

na okně seděla kočka a koukala se ven,

byl horký letní den a kdekdo chodil bos, na okně seděla kočka, venku zpíval kos.

Drobný motiv kočky na okně (***na okně seděla kočka***) je použitý vždy se stejnou rytmickou strukturou a dvakrát se stejnou melodií a harmonickou funkcí, potřetí se nepatrně liší. Druhá část začíná **předtaktím** se čtvrtovou hodnotou na poslední době a jednotlivé verše v textu jsou rytmicky oddělené dvěma čtvrtovými pomlkami.

Stavba písničky odpovídá **malé písňové formě dvoudílné s introdukcí**. Tónové rozpětí je větší než oktáva (viz tab. č. 13 na str. 56).

Tab. 13:Hudební výrazové prostředky v písni Kočka na okně

RÝM	střídavý
STAVBA (FORMA)	malá písňová forma dvoudílná s introdukcí
METRUM	dvoudobé
TAKT	půlový (alla breve)
TEMPO	rychlé, živé
MELODIE	členitá, stoupající po melodických úsecích
TÓNOVÉ ROZPĚTÍ	nona
SPEKTRUM RYTMICKÝCH HODNOT	čtvrtové, osminové, čtvrtové s tečkou

Tabulka č. 13 uvádí souhrn hudebních výrazových prostředků získaných analýzou písne Kočka na okně. Rozbor se týká melodické a rytmické struktury písne. Na základě těchto údajů bylo možné odvodit důvody oblíbenosti této písne u soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016 (viz shrnutí na str. 56).

Shrnutí

Poetičnost námětu, hra s opakujícím se motivem mazlivého zvířátka, přehledná stavba, předehra formou popěvku, pestrá harmonie s modulacemi to jsou prostředky, kterými se

podářilo autorské dvojici Suchý-Šlitr zajistit této písničce nesmrtelnost. Ve spojení s hybným, rychlejším tempem, členitou rytmickou strukturou se tento prožívaný moment letního všedního dne stal velice oblíbeným u dětí různých věkových skupin. Intonační, rytmické i interpretační ztvárnění je však, právě z již zmíněných příčin, velmi náročné.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat historii a strukturu dětské pěvecké soutěže v sólovém zpěvu „Karlovarský skřivánek“ a zaměřit se na zpívaný repertoár krajských kol v Plzni v letech 2011–2016.

Zdrojem informací o historii a lidech, kteří stáli u zrodu „Skřivánka“, byly webové stránky soutěže, kde je k nalezení Almanach Karlovarský skřivánek 1995–2009. Současně s poznatky shromážděnými z webových stránek Plzeňského kraje a 15. základní školy, Terezie Brzkové 33–35 v Plzni jsem popsala strukturu soutěže a blíže nahlédla na organizační stránku krajských kol pořádaných v Plzni.

Čerpala jsem také z vlastní praxe pedagožky a korepetitorky, protože jsem připravovala se svými žáky jejich soutěžní repertoár a pracovala jsem s nimi i po stránce pěvecké a interpretační. Jejich výkony jsem pak doprovázela na klavír. S nejlepšími jsme několikrát velmi úspěšně reprezentovali Plzeňský kraj v celostátním kole v Karlových Varech. Tyto nedocenitelné zkušenosti a dále pak jedinečný zdroj dat a informací z archívu dokumentů krajských kol „Karlovarského skřivánka“ v Plzni v letech 2011–2016, za jehož zapůjčení děkuji vedoucí práce Mg. et Mgr. Romaně Feiferlíkové, Ph.D., mi velmi pomohly při práci se statistickými údaji v rámci repertoárů krajských kol v Plzni za posledních pět let. Zajímalo mě, jaké soutěžní lidové písně se v daném období nejčastěji objevovaly. U umělých písní jsem zjišťovala nejoblíbenější autory a jejich písničky, vše se záměrem posoudit vhodnost a přiměřenost písňového repertoáru soutěžících jejich věku a pěveckému vzdělání. K tomu bylo nutné provést analýzu nejčastěji opakovaných písniček v tomto období po stránce melodické, rytmické, harmonické, bylo třeba se zabývat formou písní a jejich textem.

Dětská pěvecká soutěž „Karlovarský skřivánek“ je jedinečná a ojedinělá v rozdělení kategorií pro pěvecky školené i neškolené děti. Pro žáky, kteří studují zpěv, je to příležitost předvést výsledek svého studia a pro neškolené děti je to jedna z mála možností aktivně a cíleně se věnovat zpěvu. Pro všechny soutěžící je účast v „Skřivánkovi“ velkou inspirací a možností učit se hodnotit a naslouchat. Soutěž je vícekolová, školní kolo počtem neomezené, takže je umožněno aktivní zpívání mnoha dětem.

Repertoárové podmínky jsou sice nastaveny tak, aby je zvládli a zpívání si vychutnali zpěváci i „nezpěváci“, ale pro mnohé je velkým úskalím výběr repertoáru. Ten by měl být přiměřený jejich věku, pěveckým schopnostem a dovednostem a měl by odpovídat jejich naturelu. Statistickým zpracováním repertoáru krajských kol konaných v letech 2011-2016 jsem zjistila nejoblíbenější písničky. Provedla jsem jejich rozbor po stránce melodické, rozsahu, harmonických zajímavostí, formy a textové stránky. Tato analýza ukázala, že nejoblíbenější lidové písně, ke kterým patří Ó, řebíčku zahradnický, Anička dušička, kde si bola, Široký, hluboký, To ta Heřpa a Nezacházej slunce, mají snadno pochopitelný a srozumitelný text, nepohyblivé metrum, jednoduchou stavbu, nepřiliš velké intervalové rozpětí i tónový rozsah. Převládá u nich pestrá, zajímavá harmonie a přehledná, nesložitá rytmická struktura. Z těchto důvodů je děti dobře zvládnou po intonační i rytmické stránce. Tím je splněn základní předpoklad jejich kvalitního, přesvědčivého výkonu a osobité interpretace. Vidím však problém u písní v jiném jazyce než českém. V repertoárech se často opakovaly slovenské lidové písničky, a protože slovenština má poměrně blízko k češtině, mohou děti snadno podcenit jazykovou přípravu, což může vést k nesprávné výslovnosti textu. U písní umělých už správnost výběru musím poněkud zpochybnit. Rozborem nejoblíbenějších umělých písniček Kdyby se v komnatách, Ezop a brabenec a Kočka na okně jsem zjistila, že ke kvalitnímu výkonu soutěžících může přispět jazykově nápaditý a srozumitelný text písní, který je adekvátně přednesen jejich pevná, přehledná melodická stavba a zajímavá a pestrá harmonie. Naopak potíže bude činit větší tónový rozsah a složitější členitá rytmická struktura, hlavně u swingových písniček autorských dvojic Voskovec-Werich a Suchý-Šlitr.

Chci popřát všem „skřivánkům“ i jejich pedagogům šťastnou ruku při výběru pěveckých repertoárů a nikdy nekončící radost a potěšení ze zpívání.

Resumé

Jedním z cílů bakalářské práce je představit pěveckou soutěž „Karlovarský skřivánek“, zmapovat její historii a strukturu, seznámit s osobnostmi, které stály u zrodu soutěže. V neposlední řadě se práce zamýšlí nad významem a přínosem „Karlovarského skřivánka“, s přihlédnutím k názorům osob, které se soutěží měly přímé vlastní zkušenosti, ať v pozici porotců, soutěžících nebo pedagogů.

Dalším cílem bakalářské práce je zaměřit se na pěvecký repertoár soutěžících v krajských kolech v Plzni v letech 2011–2016. Tato část práce vymezuje nejčastěji se opakující písně, lidové i umělé, v repertoárech daného období. Na základě rozboru těchto písní je pak možné jednak zdůvodnit jejich oblibu u žáků a pedagogů, ale i zamyslet se nad kritérii volby a v neposlední řadě i nad nejčastějšími chybami při výběru soutěžního repertoáru.

Summary

One of the thesis goals is to introduce the singing competition „Carlsbad lark“, to track its history and structure, to learn about the figures who set it up. Last but not least, the work reflects the importance and benefits of „Carlsbad lark“ paying attention to the opinion of people with personal experience - judges, contestants or teachers.

Another objective of the thesis is to focus on singing repertoire of competitors in the regional rounds in Plzen in the years 2011-2016. This section defines the most repetitive songs, folk and artificial in the repertoire of the period. Based on the analysis of these songs the popularity among students and teachers can be explained, the criteria of choice considered, as well as the most common mistakes when choosing competition repertoire.

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní zdroje

- [1] ADÁMKOVÁ-HEIDROVÁ, Hana. *Dějiny hudby pro studenty hudebního gymnázia*. Ostrava: Gymnázium a Janáčkova konzervatoř, 2010.
- [2] *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol*. Cheb: Music Cheb, 1993.
- [3] *Já, písnička: Zpěvník pro žáky středních škol*. Cheb: Music Cheb, 1995. ISBN 8085925036.
- [4] *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol, pro 5.–9. třídu*. Cheb: Music Cheb, c1994. ISBN 80-85925-02-8.
- [5] KUČEROVÁ, Judita, ed. *Lidová píseň v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4719-8.
- [6] KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-80-261-0018-8.
- [7] Organizační řád krajského kola pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“
- [8] Osobní archiv dokumentů krajského kola pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“ v Plzni v letech 2011–2016 Mgr. et Mgr. Romany Feiferlíkové, Ph.D.
- [9] PELC, Jaromír. *Meziválečná avantgarda a Osvobozené divadlo*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1981.
- [10] STEHLÍK, Ladislav. *Země zamyšlená*. 6. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986. Žatva (Československý spisovatel).
- [11] SUCHÝ, Jiří. *Život není jenom legrace: (i když většinou ano)*. Štítý: Vedita, 2007. ISBN 978-80-86438-18-4.
- [12] TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-916-X.
- [13] TICHÝ, Zdeněk A. a Vlastimil JEŽEK. *Šest z šedesátých: Lasica, Schmid, Smoček, Smoljak, Suchý, Svěrák, Štěpka, Vyskočil - divadelní legendy malých scén: Činoherní klub, Divadlo Jára Cimrmana, Studio Ypsilon, Radošinské naivní divadlo, Semafor, Štúdio L+S*. Praha: Radioservis, 2003. ISBN 80-86212-31-9.
- [14] TOMEŠ, Josef. *Český biografický slovník XX. století*. V Praze: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-245-7.
- [15] VALOVÝ, Evžen. *Úvod do studia lidové písně: pro posluchače pedagogické fakulty*. Brno: UJEP Brno, 1969.

[16] VÍTKOVÁ, Radana. *Hvězdy českého filmu*. 2. vyd. Ilustroval Jiří GRBAVČÍK. Havlíčkův Brod: Fragment, 2002. 63 s. ISBN 80-7200-636-3. Kapitola Zdeněk Svěrák.

[17] VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Didaktika zpěvu pro sólisty, sborové pěvce a budoucí pěvecké pedagogy*. 2. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2002. ISBN 80-7082-842-0.

Elektronické zdroje

[18] http://hudobnik.wbl.sk/dejiny_hudby_-_skripta_-_srpen_2010.pdf [cit. 16. 4. 2017]

[19] <http://karlovarskyskrivanek.cz/images/downloads/skriv-almanach-1995-2009.pdf>
[cit. 16. 4. 2017]

[20] <http://karlovarskyskrivanek.cz/index.php> [cit. 16. 4. 2017]

[21] <http://semafor.cz/> [cit. 16. 4. 2017]

[22] <http://www.jaroslavuhlir.cz/jaroslav-uhlir/> [cit. 16. 4. 2017]

[23] <http://www.musica.cz/cz/composers/show?itemId=56> [cit. 16. 4. 2017]

[24] <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/clanek/krajske-kolo-pevecké-souteze-karlovarsky-skrivanek-2016> [cit. 16. 4. 2017]

[25] <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=981> [cit. 16. 4. 2017]

[26] <http://www.ujc.cas.cz/elektronicke-slovníky-a-zdroje/internetova-jazykova-prirucka.html> [cit. 16. 4. 2017]

[27] <http://zivotopis.osobnosti.cz/jiri-slitr.php> [cit. 16. 4. 2017]

Seznam tabulek

Tab. 1: Počty soutěžících v krajských kolech pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek" v letech 2011–2016 (zdroj dat [8], [24]).....	12
Tab. 2: Počty oceněných soutěžících v pěvecké soutěži „Karlovarský skřivánek" v krajských a celostátních kolech v letech 2013-2016 (zdroj dat [8], [24]).....	14
Tabulka 3: Nejčastěji vyskytující se lidové písně v repertoárech krajských kol „Karlovarského skřivánka" v letech 2011–2016 (zdroj dat [8]).....	31
Tabulka 4: Hudební výrazové prostředky v lidové písni Ó, řebíčku zahradnický	33
Tab. 5: Hudební výrazové prostředky v lidové písni Anička, dušička, kde si bola.....	34
Tabulka 6: Hudební výrazové prostředky v lidové písni Široký, hluboký	36
Tab. 7: Hudební výrazové prostředky v lidové písni To ta Heřpa	37
Tab. 8: Hudební výrazové prostředky v lidové písni Nezacházej, slunce	39
Tab. 9: Počet písní nejoblíbenějších autorů v repertoáru soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka" v letech 2011–2016 (zdroj dat [8]).....	44
Tab. 10: Počet nejčastěji se opakujících písní nejoblíbenějších autorů v repertoáru soutěžících krajských kol „Karlovarského skřivánka" v letech 2011–2016 (zdroj [8])	45
Tabulka 11: Hudební výrazové prostředky v písni Kdyby se v komnatách.....	52
Tabulka 12: Hudební výrazové prostředky v písni Ezop a brabenec	54
Tab. 13: Hudební výrazové prostředky v písni Kočka na okně.....	56

Seznam příloh

Příloha č. 1: Logo pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“ Zdroj:

<http://karlovarskyskrivanek.cz/images/downloads/skriv-almanach-1995-2009.pdf>

Příloha č. 2: Notový záznam lidové písně Ó, řebíčku zahradnický. Zdroj: *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol, pro 5.–9. třídu*. Cheb: Music Cheb, c1994. ISBN 80-85925-02-8.

Příloha č. 3: Notový záznam lidové písně Anička dušička, kde si bola. Zdroj: *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol*. Cheb: Music Cheb, 1993.

Příloha č. 4: Notový záznam lidové písně Široký, hluboký. Zdroj: *Já, písnička: Zpěvník pro žáky středních škol*. Cheb: Music Cheb, 1995. ISBN 8085925036.

Příloha č. 5: Notový záznam lidové písně To ta Heřpa. Zdroj: *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol*. Cheb: Music Cheb, 1993.

Příloha č. 6: Notový záznam lidové písně Nezacházej slunce. Zdroj: *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol*. Cheb: Music Cheb, 1993.

Příloha č. 7: Notový záznam písně Kdyby se v komnatách. Zdroj: SUCHÝ, Ondřej, ed. *Písničky z pohádek a dětských filmů*. Cheb: G + W, 1997. Z kina nebo obrazovky

Příloha č. 8: Notový záznam písně Ezop a brabenec. Zdroj: *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol*. Cheb: Music Cheb, 1993.

Příloha č. 9: Notový záznam písně Kočka na okně. Zdroj: *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol*. Cheb: Music Cheb, 1993.

Příloha 1 Logo pěvecké soutěže „Karlovarský skřivánek“

Zdroj: <http://karlovarskyskrivanek.cz/images/downloads/skriv-almanach-1995-2009.pdf>

Příloha 2 Notový záznam lidové písně Ó, řebíčku zahradnický

Česká **Ó, ŘEBÍČKU ZAHRADNICKÝ** (Doprovod: 7)

Mírně

The musical score is written on two staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of two sharps (D major), and a 3/4 time signature. The tempo is marked 'Mírně'. Above the staff are four guitar chord diagrams: D, Hm, Em, and A7. The melody consists of quarter and eighth notes. The lyrics 'Ó, ře-bíč-ku za-hrad-ni - cký, ó, rů-žič-ko vo-ňa-vá!' are written below the staff. The second staff starts with a double bar line and a repeat sign. It features five guitar chord diagrams: Em, A7, D, A7, and two variations of D (labeled 1. and 2.). The melody continues with quarter and eighth notes. The lyrics 'Kerak na tě zapome-nu, dyž to není věc možná, věc možná.' are written below. A second line of lyrics, '2. Zapomenu-li přec jednou, zas mi lidi zpomenou, žes bejvala upřímnější, dyž sem chodil za tebou.', is centered below the second staff.

Ó, ře-bíč-ku za-hrad-ni - cký, ó, rů-žič-ko vo-ňa-vá!

Kerak na tě zapome-nu, dyž to není věc možná, věc možná.

2. Zapomenu-li přec jednou, zas mi lidi zpomenou,
žes bejvala upřímnější, dyž sem chodil za tebou.

50

Zdroj: Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol, pro 5.–9. třídu. Cheb: Music Cheb, c1994. ISBN 80-85925-02-8.

Příloha 3 Notový záznam lidové písně Anička, dušička, kde si bola

212 212

ANIČKA, DUŠIČKA, KDE SI BOLA

Slovenská (Doprovod: 1)

Mírně

1. Anička, dušička, kde si bo - la, keď si si čižmičky zarosi - la?

Bola som v hájičku, žala som trá - vič - ku, du - ša moja, duša mo - ja.

2. A ja som po tri dni trávu kosil, ešte som si čižmy nezarosil. a ja som hrabala, teba som čakala, duša moja, duša moja.

8

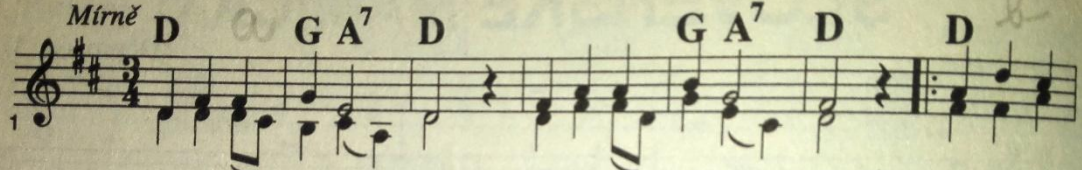
Zdroj: Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol. Cheb: Music Cheb, 1993.

Příloha 4 Notový záznam lidové písně Široký, hluboký

ŠIROKÝ, HLUBOKÝ

Česká z Kouřimska (Doprovod: 2)

Mírně D G A⁷ D G A⁷ D D

1. Široký, hlubo - ký, ty vltav - ský tů - ně. Měl jsem já

G D G D A⁷ D D Hm Em A⁷ D

panenku, měl jsem já panenku, teď mi srd - ce stů - ně.

2. Měl jsem já panenku,
měl jsem ji dvě léta.
[: Teď mi ji odvedli, :]
po lásce je veta.

3. Co jsem se nachodil,
co našlapal bláta.
[: Proč jsem tě nedostal, :]
má panenka zlatá.

4. Co jsem se nachodil,
našlapal kamení.
[: Proč jsem tě nedostal, :]
moje potěšení.

44

Zdroj: Já, písnička: Zpěvník pro žáky středních škol. Cheb: Music Cheb, 1995. ISBN 8085925036.

Příloha 5 Notový záznam lidové písně To ta Heľpa

Slovenská
Postupně zrychlovat **TO TA HEĽPA** (Tanec: Do kola)

1. To ta Heľ-pa, to ta Heľ-pa, to je pek-né me-sto,
a v tej Heľ-pe, a v tej Heľ-pe švar-ných chlap-cov je sto;
ko-ho je sto, to-ho je sto, nie po mo-jej vô-li,
len za jed-nym, len za jed-nym sr-dieč-ko ma bo-li.

2. Za Janíčkom, za Palíčkom krok by nėspravila,
za Ďuríčkom, za Mišíčkom Dunaj preskočila.
Dunaj, Dunaj, Dunaj, Dunaj, aj, to širé pole,
ľen za jedním, ľen za jedním, počešenie moje.

Zdroj: Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol. Cheb: Music Cheb, 1993.

Příloha 6 Notový záznam lidové písně Nezacházej, slunce

NEZACHÁZEJ SLUNCE

Jihočeská
Moderato (Doprovod: 6)

1. Ne-za-chá-zej slunce, ne-za - chá - zej ješ - tě,
 5. já mám po - tě - še - ní — na da - le - kej ces - tě,
 9. já mám po - tě - še - ní — na da - le - kej ces - tě. —

2. Já mám potěšení mezi hory, doly,
 [: žádněj neuvěří, co je mezi námi. :]

3. Mezi námi dvouma láska nejstálejší
 [: a ta musí trvat do smrti nejdelší. :]

4. Trvej lásko, trvej, nepřestávej trvat,
 [: až budou skřivánci o půlnoci zpívat. :]

5. Skřivánci zpívali, můj milý nepřišel,
 [: buď se na mě hněvá nebo za jinou šel. :]

6. Buď se na mě hněvá, rodiče mu brání,
 [: škoda naší lásky, toho milování. :]

Zdroj: Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol. Cheb: Music Cheb, 1993.

Příloha 7 Notový záznam písně Kdyby se v komnatách

Kdyby se v komnatách
90 140 Country Waltz
hudba: Jaroslav Uhlíř text: Zdeněk Svěrák
zpívá: Ivana Andrlová
Pohádka

$\text{♩} = 152$

C **Gm**

K ži-vo - tu na zám - ku mám jed - nu po - znám - ku:
V os - tat - ních krá - lov - stvích ne - zní tak má - lo smích

F **C** **A**

1. je tu ne - ve - se - lo, je tu truch - li - vo.
ne - ní ne - ve - se - lo,

2. **C** **C⁷** **F** **B**

je tu truch - li - vo. Kdy - by se v komnatách
ne - ní kdy - by nám v pa - lá - ci

Em

bě - hou - jak hrom na - táh
piš - tě - li du - dá - ci,

Dm **G⁷**

a na něm ak - ro - ba - ti za - ča - li
to by se krásně ži - lo, to by byl

1. **C** **B** 2. **C** **Ending**

kejk - lo - va - ti, ráj.

2. Kde není muzika, tam duše nařiká,
tam je neveselo, tam je truchlivo.
Chtěla bych dvůr pestrý, kde znějí orchestry
pěkně na veselo, žádné truchlivo.

Ref. Kdyby se v komnatách ...

Zdroj: SUCHÝ, Ondřej, ed. *Písničky z pohádek a dětských filmů*. Cheb: G + W, 1997. Z kina nebo obrazovky

Příloha 8 Notový záznam písně Ezop a brabenec

EZOP A BRABENEČ

Hudba J. Ježek, text J. Voskovec a J. Werich
Moderato (Doprovod: II)

Jed-nou z-le-sa do-mů se ne-sa mou-drý E-zop,
 pot-kal brab-ec, kte-rý bra-ben-ce má-lem se-zob.
 Bra-be-nec se chech-tá, — E-zop se ho hne-d ptá, —
 če-mu žc se na trá-vě v le-se prá-vě řeh-tá?
 Já, po-ví-dá bra-be-nec, se ta-ky rád hla-si-tě
 Vím, to-tíž ten bra-be-nec, mra-ve-neč-ník, že se mé
 chechtám, chech-tám, když pu-pe-nec ky-se-li-nou lep-
 ne-ptá, ne-ptá, poz-ře mne ať sechechtám, ne-chech-

1. *C* *D* *Dm* *G* *G* *C*
 2. *C* *Dm* *G* *G* *C*

tám. *As* *As* *As* *As* *As*
 Kám-pak by to do-šlo tře-ba s pou-hou ponra-vou, *D* *D* *D* *D* *D*
 kdy-by měla pla-kat, že je pia-čí potra-vou. *G* *G* *G* *G* *G*
 Ty, ač nej-si bra-be-nec, se ta-ky rád hla-si-tě *C* *B* *C* *C* *C*
 chechtej, chech-tej a na svou bí-du si ne-za-rep-tej! *A* *D* *As* *G* *C*

Zdroj: Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol. Cheb: Music Cheb, 1993.

Příloha 9 Notový záznam písně Kočka na okně

KOČKA NA OKNĚ

Hudba J. Šlitr, text J. Suchý (Doprovod: 4)

Foxtrot

1 La-la-la-lá - la-la, la-la-la-lá - la-la, la-la, la, la-la-lá -

7 la. *Fine* Na okně se-dě-la kočka, byl hor-ký let-ní den, na

13 ok-ně se-dě-la kočka a kou - ka la se ven, byl hor-ký let-ní

18 den a kdekdo cho-dil bos, na ok-ně se-dě-la kočka, ven ku

23 zpí - val kos. Byl hor-ký let-ní den a ce-lý svět se smál a

29 mně ve-se-lý sen se pod ja - blo-ní zdál, a ce-lý svět se smál, vi

35 dím to ja-ko dnes, na ok-ně se-dě-la koč-ka a ven-ku ště-kal pes.

D. C. al Fine

88

The image shows a page from a songbook with a musical score for the song 'Kočka na okně'. The score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#). It includes guitar chords (C, C#dim, G, E7, Am, D7, G, D7, G, D7, G#dim, D7, G, Hm, E, Am, D7, G, E7, Am, E, Am, D7, G) and lyrics in Czech. The tempo is marked 'Foxtrot'. The page number '88' is in the bottom left corner, and the instruction 'D. C. al Fine' is at the bottom right.

Zdroj: Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol. Cheb: Music Cheb, 1993.